Ἀριθ. 581 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΒ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΓ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Στικδίου 32. | 15 Φεβρουαρίου 1887

Ο ΕΜΠΡΗΣΤΗΣ

(Μυθιστορία Ἠλ. Βερτέ.—Μετάφρασις Α. Β.)

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.]

Δ'.

Παρὰ τῷ Νοέλ.

Εἶχεν ἤδη ἀπὸ μακροῦ ἐξημερώσει, ὅτε ὁ Νοὲλ ἠδυνήθη νὰ καταλίπῃ τὴν σκηνὴν τῆς πυρκαϊᾶς. Τὸ πῦρ εἶχε κατασταλῆ, τουτέστι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐκταθῇ· ἀλλ' ἡ οἰκία τῶν κυριῶν Δυχαμὲλ καὶ τὰ εὐρύχωρα αὐτῆς παραρτήματα ἦσαν ἐντελῶς κατεστραμμένα.

Ἄλλως δὲ ἐπικουρίαι παρίσταντο ἄφθονοι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Βωβραὶ ἠδύναντο ἀκινδύνως ν' ἀναπαυθῶσιν. Οἱ πυροσβέσται τῶν ἐγγὺς δήμων εἶχον προσδράμει καὶ εἰργάζοντο μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῶν ζήλου. Χωροφύλακες διετήρουν τὴν τάξιν, εἷς δὲ λόχος στρατιωτῶν, σταθμεύων ἐν τῇ πρωτευούσῃ, κατήρχετο γυμναστικῷ τῷ βήματι τὴν λεωφόρον, ἵνα φέρῃ βοήθειαν.

Ὁ Νοὲλ καίτοι ἰσχυρᾶς κράσεως, ἦτο συντετριμμένος ὑπὸ τοῦ κόπου· τὰ περίκαυστα καὶ διάβροχα ἐνδύματά του, αἱ αἱμάσσουσαι χεῖρές του, ἡ παντελὴς ὠχρότης του, ἐμαρτύρουν περὶ τῶν ὑπερανθρώπων αὐτοῦ ἀγώνων κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην νύκτα.

Οὐχ ἧττον καθ' ὅσον προσήγγιζεν εἰς τὴν κατοικίαν του, οἱ ὀφθαλμοί του ἐζωογονοῦντο, ἡ κεφαλή του ἀνωρθοῦτο, καὶ τὸ βῆμά του ἐγίνετο σταθερώτερον. Ἀνελογίζετο τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἐφιλοξένει, καὶ ἐφαίνετο διώκων φαεινήν τινα ὀπτασίαν.

Ἄμαξα ἰδιωτικὴ σταθμεύουσα εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ μετέβαλε τὸν ῥοῦν τῶν ἰδεῶν του, καὶ νέφος μελαγχολίας ἐκάλυψε πάλιν τὴν μορφὴν αὐτοῦ. Ὁ ἁμαξηλάτης καὶ ὁ ὑπηρέτης ἔφερον τὴν οἰκοστολὴν τοῦ Κ. Λοβεδύ, εὔκολον δὲ ἦτο νὰ μαντεύσῃ τις ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἦτον ἐκεῖ ἡ ἄμαξα.

Ὁ Νοέλ, ἀντὶ ν' ἀναβῇ πρῶτα εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργοστάσιον, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Ἰωάννης καὶ ἡ Βρανδέν. Καθίσας δ' ἐπί τινος σκαμνίου, ἀπέβαλε τὸ κράνος, ὅπερ ἔσφιγγε τὸ μέτωπόν του καὶ ἐψιθύρισε μετὰ κόπου:

— Κυρὰ Βρανδέν, ἕνα ποτῆρι νερό, σὲ παρακαλῶ.

Ἡ οἰκονόμος ἔσπευσε νὰ φέρῃ τὸ ζητηθέν.

—Τί νόημα ἔχει ν' ἀφανίζεσαι ἔτσι; εἶπε. Μὰ τὸν θεόν, ἂν δὲν ἡσυχάσουν αὐτοὶ οἱ κατεργάρηδες ποῦ μᾶς καῖν τὰ σπίτια, θὰ καῇς ὡς τὰ ὕστερα μαζύ τους, κύριε Νοέλ, καὶ θ' ἀφήσῃς κάπου τὰ κόκκαλά σου. Μὴ θαῤῥεῖς πῶς θὰ βγάλῃς καινούρια;

Ὁ Νοὲλ ὀλίγον προσέσχεν εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις ἐκείνας. Ἀναζωογονηθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕδατος ὅπερ ἔπιεν, ἐθεώρησε τὸν ἀσπαλακοθήραν καὶ τῷ εἶπε φιλικῶς:

— Σὺ εἶσαι, Γιάννη; Μοῦ ἐχρησιμεύσατε πολύ, σὺ καὶ ὁ ὀδοστάτης, χθὲς τὸ βράδυ, καὶ μ' ἐσώσατε ἀπὸ κακὴν ὥραν... Ποῦ εἶνε ὁ Γριβέ;

— Πῆγε εἰς τὴν ἐργασίαν του.. ἀπὸ φόβον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Ἀλλὰ ὅλην τὴν νύκτα ἔμεινε μαζή μου.

— Καὶ... αἱ κυρίαι; ἠρώτησεν ὁ Νοέλ, ταπεινῶν τοὺς ὀφθαλμούς.

— Αἱ κυρίαι; ἀπήντησεν ἡ Βρανδέν, εἶν' ἀκόμη ἐπάνω, εἰς τὴν κάμαραν τῆς μακαρίτισσας. Τὰς περιποιηθήκαμε ὅπως μπορέσαμε. Ἡ νοικοκυράδες ἀπὸ τὴν πόλι τοὺς στέλνουν ὁλονένα ἀσπρόῤῥουχα, φορέματα, καλὸ κρασί, ἀπὸ ὅλα· ἦταν τὰ πουλάκια μου 's ἕνα χάλι! Τόρα εἶνε μὲ τὸν συγγενῆ τους τὸν χονδρὸν κύριον Λοβεδύ, ποῦ θέλει καὶ καλὰ νὰ ταῖς πάρῃ εἰς τὸν Πύργο. Τὸ ἁμάξι του εἶνε εἰς τὴν γωνία τοῦ δρόμου. Ὁ νέος κὺρ Λοβεδύ, ποῦ μοιάζει κοκωνίτσα, πῆγε μὲ τὸ ἄλογο νὰ ἑτοιμάσῃ ὅ,τι χρειάζεται. Καὶ ἀλήθεια, τὸ καλλίτερο ποῦ θὰ κάμουν, μητέρα καὶ κόρη, εἶνε νὰ πᾶν νὰ καθίσουν εἰς τὸ Βλινύ. Δὲν θέλουν ὅμως νὰ φύγουν πρὶν σὲ ἰδοῦν, καὶ σὲ περιμένουν.

— Μὲ περιμένουν; Δὲν ἠμπορῶ νὰ παρουσιασθῶ ἐμπρός των εἰς τὴν κατάστασιν ποῦ εἶμαι.

—Καὶ τί μ' αὐτό; Αὐταῖς σ' ἔκαμαν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασι. Πάγω νὰ ταῖς εἰδοποιήσω, γιατὶ βιάζονται.

Καὶ ἡ οἰκονόμος ἐξῆλθε γοργῶς. Μόλις δὲ ἐπρόφθασεν ὁ Νοέλ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ἴχνη τῆς κατὰ τὴν προτεραίαν νύκτα ταχείας του ἐγασίας, καὶ ἐπανελθοῦσα ἡ Βραδὲν ἐκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀναβῇ.

Ἡ κυρία καὶ ἡ δεσποινὶς Δυχαμὲλ εὑρίσκοντο, ὡς γνωρίζομεν, ἐντὸς ἀνέτου καὶ σχεδὸν κομψοῦ δωματίου, ὅπερ ὁ νέος ἐθεώρει ὡς ναὸν σχεδὸν, καθιερωμένον εἰς τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν μνήμην. Ἦσαν δ' ἐντελῶς ἐνδεδυμέναι, διότι αἱ ἐν τῇ πόλει φίλαι των εἶχον ἀποστείλει εἰς αὐτὰς ὡς ἠκούσαμεν, ὅσα λευχείματα καὶ φορέματα ἦσαν ἀναγκαῖα μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐκείνην. Ἡ Ἀδριανή, ὠχρὰ καὶ καταβεβλημένη, ἄτακτον ἔχουσα τὴν κόμην, ἐκάθητο παρὰ τὴν κλίνην, ἐφ' ἧς νωχελῶς ἐστήριζε τὴν κεφαλήν της· ἡ προσέγγισις δ' αὐτὴ τῆς χαριεστάτης ἐκείνης κεφαλῆς καὶ τοῦ προσκεφαλαίου ἐφ' οὗ τοσάκις εἶχεν ἰδεῖ ὁ Νοὲλ ἀναπαυομένην τὴν σέβασμίαν κεφαλὴν τῆς κυρίας Λετελιὲ, συνεκίνησεν αὐτὸν μέχρι δακρύων. Ἡ κυρία Δυχαμέλ, ἀδύνατος σχεδὸν ὅσον καὶ ἡ θυγάτηρ της, κατεῖχε τὸν μόνον κλιντῆρα τοῦ δωματίου, ἐνῷ ὁ τραπεζίτης ἐκάθητο εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων καὶ ἐφαίνετο προσπαθῶν νὰ παρηγορήσῃ τὰς συγγενεῖς του.

Ἰδοῦσαι τὸν οἰκοδεσπότην, μήτηρ καὶ θυγάτηρ ἠγέρθησαν ἐν σπουδῇ.

— Κύριε Νοέλ! ἐφώνησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ, μετὰ φιλικῆς ἐκχύσεως, τείνουσα αὐτῷ τὴν χεῖρα.

— Ὁ σωτήρ μας! ἐψιθύρισεν ἡ Ἀδριανή.

Ὁ Νοὲλ ἐσίγα.

— Ὁ ταλαίπωρος νέος! ὑπέλαβεν ἡ ἀγαθὴ γυνή. Πόσον ἀφανισμένος θὰ εἶνε ἀπὸ τοὺς κόπους. Κύτταξε Ἀνδριανή, τὰ γένεια του καὶ τὰ μαλλιά του εἶνε καϋμένα... Ἀλλά, προσέθηκε, τὶ γίνετ' ἐκεῖ κάτω; ξεύρετε;

Ὁ μηχανοποιὸς ἐκίνησε τὴν κεφαλήν.

— Λοιπὸν δὲν μένει τίποτε πλέον ἀπ' αὐτὴν τὴν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ἠγάπα τόσον ὁ σύζυγός μου, ὅπου ὑπῆρξα τόσον εὐτυχής, ὅπου ἐγεννήθη ἡ κόρη μου; Ἀλλ' ἂς μὴ παραπονούμεθα καὶ πολὺ· ἠμπορούσαμεν νὰ καῶμεν καὶ ἡμεῖς μαζύ.

— Ὅταν ὁ Κ. Νοὲλ μ' εὑρῆκεν, εἶπεν ἡ Ἀδριανή, τὸ πάτωμα εἶχεν ἀρχίσει νὰ κρημνίζεται, καὶ μὲ μετέφερεν εἰς τὸν ἐξώστην, ὅπου ἐμείναμεν ὀλίγα λεπτὰ μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου... Παρεκάλει τὸν θεὸν ἐνδομύχως καὶ δι' αὐτὸν καὶ δι' ἐμέ.

— Πῶς, δεσποινίς, ἠρώτησεν ὁ Νοέλ, εἴχετε συναίσθησιν τῶν συμβαινόντων;

— Δὲν ἠμποροῦσα νὰ ὁμιλήσω μήτε νὰ κινηθῶ. Ἀλλὰ δὲν ἔχασα ἐντελῶς τὰς αἰσθήσεις μου.

— Καὶ ἐνθυμεῖσθε· ὅλας τὰς λεπτομερείας;

— Ὅλας, ἐψιθύρισεν ἡ νεαρὰ κόρη, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκαλύφθησαν διὰ τῶν μακρῶν αὐτῆς βλεφαρίδων.

Ὁ Νοὲλ ἔκλινεν ἐπίσης τὴν κεφαλήν, καὶ ἐπῆλθε μικρὰ παῦσις.

Μετ' ὀλίγον ὑπέλαβεν ἡ κυρία Δυχαμέλ.

— Τώρα θὰ σας ἀφήσωμεν, κύριε Νοὲλ, διότι ὁ γαμβρός μου μᾶς πηγαίνει εἰς τὸ Βλινύ. Δεχθῆτε καὶ παλιν τὰς εὐχαριστήσεις μας... Εἶνε ἐκδουλεύσεις, προσέθηκεν ἀμηχάνως, τὰς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖ τις ν' ἀνταμείψῃ κατά τινα τρόπον, ἀπὸ φόβον μὴ προσβάλῃ εὐγενῆ αἰσθήματα. Ἀλλὰ ἐλπίζω ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ μὲ θεωρήσητε ὡς φίλην σας, καὶ ἴσως εὕρω τὴν εὐκαιρίαν ν'ἀντικαταστήσω πλησίον σας τὴν μητέρα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν, μοῦ εἶπαν, ἀγαπούσατε τόσον πολύ.

Οἱ λόγοι οὗτοι, οἱ τοσοῦτον ἁβροὶ καὶ συμπαθεῖς, προὐξένησαν ἀληθῆ ἀγαλλίασιν εἰς τὸν μηχανικόν.

Ἀλλ' ὁ Κ. Λοβεδὺ παρενέβαλεν αἴφνης τραχύν τινα ἦχον εἰς τὴν συμφωνίαν ἐκείνην γενναίων αἰσθημάτων.

—Σοῦ τὸ ἔλεγα, ἀγαπητή μου Λουίζα, εἶπεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ πυροσβέσται δὲν ἠμποροῦν νὰ δεχθοῦν τίποτε παρ'ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους προσφέρουν ὑπηρεσίαν, αὐτὸς δὲ, ὁ ὁποῖος εἶνε καὶ ἀξιωματικός, βεβαίως δὲν θὰ παραβῇ τὸν κανόνα... Ἀλήθεια, κύριε Νοέλ, δὲν ὑπάρχει καμμία ὑποψία εἰς τὴν πόλιν περὶ τῶν ἀθλίων αὐτῶν ἐμπρηστῶν, οἱ ὁποῖοι διεκρίθησαν καὶ πάλιν διὰ νέου κακουργήματος;

Ὁ Νοέλ, καίτοι πειραγμένος ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ τραπεζίτου, ἀπήντησεν ἄνευ πικρίας·

— Καμμία, κύριε· ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη ἐταράχθη σπουδαίως ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων αὐτῶν ἐγκλημάτων, καὶ ἀναγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἔλευσις ἀνακριτοῦ, ὅστις θὰ ἀρχίσῃ ἀνακρίσεις.

— Μπᾶ! ἡ δικαιοσύνη δὲν θὰ εὕρῃ καὶ πάλιν τίποτε.

— Θὰ τὴν βοηθήσωμεν, κύριε. Τὸ κατ' ἐμέ, ἂν ἀνακαλύψω τίποτε,... καὶ θ' ἀνακαλύψω, σας βεβαιῶ.

Τοὺς λόγους τούτους εἶπε μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως, ὥστε ὁ Κ. Λοβεδὺ καὶ αἱ κυρίαι ἐθεώρησαν αὐτὸν μετ' ἐκπλήξεως.

— Εἴθε νὰ ἐπιτύχετε, κύριε Νοέλ! εἶπεν ἡ μήτηρ. Μήπως ἠθέλατε νὰ μὲ εἰδοποιήσητε περὶ τούτου, ὅταν χθὲς μοῦ ἐφάνη ὅτι εἴχετε νὰ μοῦ ὁμιλήσετε;

— Ὄχι, κυρία, ὄχι· ἤθελα μόνον νὰ σας ἀναγγείλω, ὅτι ἄλλοτε, κατὰ παραγγελίαν τοῦ συζύγου σας, κατεσκεύασα ἐντὸς τοῦ δωματίου

του εἰς τὴν Μεγάλην οἰκίαν, ἓν σιδηροῦν κιβώτιον, κρυπτόμενον ἐντὸς τοῦ τοίχου, καὶ προωρισμένον, καθὼς μ' εἶπεν, εἰς φύλαξιν ἐγγράφων καὶ πολυτίμων ἀντικειμένων. Οὐδεὶς ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ ἐγνώριζε τὸ μυστικὸν αὐτό, καὶ ἂν ὁ Κ. Δυχαμέλ ἔζη ἀκόμη, δὲν θὰ ἔκαμνον βεβαίως λόγον περὶ τοῦ πράγματος· ἀλλά, μετὰ πολὺν δισταγμόν, ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ ἀνακοινώσω εἰς τὴν οἰκογένειαν... Δυστυχῶς, ἐξηκολούθησεν ὁ Νοέλ, ἤργησα ἴσως ὅσον δὲν ἔπρεπε.

Ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ ἐφάνη προξενήσασα παράδοξον ἐντύπωσιν εἰς τὸν τραπεζίτην. Ἀνεσκίρτησε κατ' ἀρχάς, κ' ἔπειτα ὠχρίασεν. Ὑπέλαβε δέ, προσπαθῶν νὰ μειδιάσῃ·

— Κύτταξε, κύτταξε! δὲν ὑπέθετα τὸν σύγγαμβρόν μου τόσον μυστικόν. Καὶ σύ, Λουίζα, δὲν ἐγνώριζες αὐτὸ τὸ μυστικὸν κιβώτιον;

— Διόλου· ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ συζύγου μου ἦλθε τόσον αἰφνίδιος καὶ ἀπροσδόκητος...

— Ἐγώ, εἶπε δειλῶς ἡ Ἀδριανή, ἐνθυμοῦμαι τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰργάζετο εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Κ. Νοέλ, καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ ἐξηγήσω τί ἔκαμνε μόνος εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πατρός μου.

— Περίεργον! ὑπέλαβεν ὁ Λοβεδύ. Ἀλλὰ νομίζετε, κύριε Νοέλ, ὅτι τὸ κιβώτιον, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσατε, ἦτο δυνατὸν ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν φοβερὰν πυρκαϊὰν τῆς παρελθούσης νυκτός;

— Ἀγνοῶ, κύριε. Ὅτε ἠρχόμην, ἤκουσα κάτι κρημνιζόμενον, καὶ ἴσως εἶνε ὁ τοῖχος, ὁ ὁποῖος περιεῖχε τὸν κρυψῶνα. Ἀλλὰ τὸ κιβώτιον εἶνε πολὺ στερεόν, ἀπρόσβλητον ἀπὸ τὸ πῦρ, καὶ ἂν δὲν εὑρεθῇ τὸ κλειδί του, ἐγὼ μόνος ἠμπορῶ νὰ τὸ ἀνοίξω, ἢ πρέπει νὰ τὸ θραύσουν.

Ἡ ταραχὴ τοῦ τραπεζίτου καθίστατο καταφανεστέρα.

— Ἂς ἦνε! ὑπέλαβεν ἡ κυρία Δυχαμέλ, ἀσχολούμεθα περὶ τούτου ὅταν γείνῃ δυνατὸν νὰ πλησιάσωμεν τὰ φοβερὰ αὐτὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα καίουν ἀκόμη. Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν πιστεύω νὰ περιέχῃ τὸ κιβώτιον αὐτὸ πράγματα ἀξίας, διότι καὶ τὰ χρεώγραφά μας καὶ οἱ τίτλοι τῶν κτημάτων μας εἶνε κατατεθειμένοι εἰς τὸν συμβολαιογράφον Περρέν. Ἐν τούτοις σας εὐχαριστῶ, κύριε Νοέλ. Ἴσως ἡ εἰδοποίησίς σας ἔχει περισσοτέραν σπουδαιότητα παρ' ὅσον φαίνεται.

Αἱ γυναῖκες εἶχον ἐγερθῆ καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἀναχωρήσωσιν, ὅτε κρότος τυμπάνου σημαίνοντος ἐμβατήριον ἀντήχησεν ἔξωθεν.

Ὁ Νοὲλ ὠρθώθη ἀμέσως.

— Τί; εἶπε, μήπως ἔχομεν καὶ ἄλλην πυρκαϊάν;

Κ' ἔδραμεν εἰς τὸ παράθυρον, ἀλλ' ἐπέστρεψεν εὐθύς.

— Δὲν εἶνε τίποτε, εἶπε. Σχοινοβάται! καλὰ ἐξέλεξαν τὴν στιγμήν.

Οὐχ ἧττον ἡ κυρία καὶ ἡ δεσποινὶς Δυχαμέλ ἐπλησίασαν ἀλλόφρονες εἰς τὸ παράθυρον κ' ἐθεώρησαν ἐπίσης ἔξω.

Ἀνὴρ χονδρός, φορῶν λευκὴν πλεκτὴν ἀναξυρίδα καὶ χειριδωτὸν ἐσωκάρδιον κατάστικτον δι' ἐπιχρύσων φολλίδων, ἐσόβει μεγαλοπρεπῶς. Παρ' αὐτῷ ἔβαινε παιδίον, ἐνδεδυμένον ὡς κυβιστήρ, ἰσχνὸν τὴν μορφήν, καὶ κίτρινον τὴν χροιάν, φαινόμενον δὲ πενταετὲς μόλις ἢ ἑξαετές, ἐνῷ εἶχεν ἴσως διπλῆν ἡλικίαν. Προηγεῖτο αὐτῶν ἐλεεινόν τι καὶ ῥακένδυτον ὄν, πλῆττον ἀδιακόπως τὸ ῥαγισμένον αὐτοῦ τύμπανον, εἵπετο δὲ εἰκοσὰς ἀγυιοπαίδων, παρακολουθούντων πάντοτε τὸ πρῶτον τυχὸν ἀλλὰ προῖκα παρεχόμενον θέαμα.

Αἱ κυρίαι, ὡς καὶ ὁ Νοέλ, ἐπὶ βραχὺ μόνον ἐφάνησαν εἰς τὸ παράθυρον· ἀλλ' οἱ ἐν τῇ ὁδῷ τὰς εἶδον καὶ σύμπας ὁ ὅμιλος ἔστη πρὸ τῆς οἰκίας. Ἐκεῖ δέ, μετὰ παταγώδη τυμπανοκρουσίαν, ἠκούσθη φωνὴ βραχνὴ κραυγάζουσα:

«Μὲ τὴν ἄδειαν τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως λαμ»βάνομεν τὴν τιμὴν νὰ εἰδοποιήσωμεν τὸ ἀξιο»σέβαστον κοινόν, ὅτι τὴν ἑσπέραν αὐτήν, »κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν, ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ »περιπάτου, θὰ λάβῃ χώραν μεγάλη παράστα»σις τοῦ *Ἀμιμήτου* θιάσου, κατὰ τὴν ὁποίαν »θέλουσι *διδάξει*: Ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Βορρᾶ, ὅς»τις θὰ παίξῃ, ὡς *εἶδος πορτοκάλλια* βάρη χιλίων ὀκάδων, καὶ θὰ βίψῃ ὅσους κυρίους θε»λήσουν νὰ τὸν τιμήσουν μὲ τὴν ἐμπιστοσύ»νην των· ἡ ὡραία Ἀμερικανίς, ἐπονομαζο»μένη *Μοραδική*, ἡ ὁποία θὰ χορεύσῃ ἐπάνω εἰς αὐγά, καὶ θὰ ἐκτελέσῃ ἀκόμη καὶ ἄλλους »χοροὺς λίαν χαρακτηριστικούς. Κατὰ τὰ δια»λείμματα θὰ παίξῃ ὁ ἀμίμητος Ζωζός, ἐπο»νομαζόμενος *Ἐξαρθρωμένος*...»

— Ψέμματα! ἐφώνησεν ὑλακωδῶς ὁ παῖς.

Ἐγέλασαν δὲ οἱ ἐν τῇ ὁδῷ ἐκ τῆς διακοπῆς ταύτης, ἥτις ἐφάνη κωμικωτάτη.

— Διατί, κύριε Ζωζό, ἠρώτησεν ὁ ἀθλητὴς ἐν πάσῃ σοβαρότητι, τολμᾶτε νὰ διαψεύδετε τὸν ἀξιοσέβαστον κύριόν σας;

— Νὰ σοῦ εἰπῶ! ἀπήντησε τὸ παιδίον μορφάζον. Δὲν μὲ λένε Ἐξαρθρωμένον ἀλλὰ *Σκεβρωμένον*.

Κ' ἐγέλασε καὶ πάλιν ὁ λαὸς πρὸς τὴν εὐφυᾶ ἀπάντησιν.

Μετ' ἄλλας τινὰς ὁμοίας βωμολοχίας, ὁ ἀθλητὴς ἐπέρανε τὴν ἀγγελίαν του. Τὸ τύμπανον ἐκρότησε καὶ πάλιν, καὶ ὁ θίασος ἀπῆλθε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν αὐτὴν σκηνὴν εἰς τὴν ἐγγυτέραν τῶν τριόδων.

— Τί κακὰ ποῦ κάμνει ἡ ἀστυνομία! εἶπεν ὁ Κ. Λοβεδύ. Ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τοὺς τυχοδιώκτας αὐτοὺς νὰ περιτρέχουν τὴν πόλιν εἰς στιγμὰς δημοσίας συμφορᾶς;

— Εἶνε πτωχοὶ ἄνθρωποι, ὑπέλαβεν ὁ Νοέλ, οἱ ὁποῖοι μόλις κερδίζουν τὸν ἄρτον των. Ἓν μόνον πρᾶγμα μ' ἐκπλήττει, ὅτι ὁ θίασος αὐτὸς φαίνεται πάντοτε, κ' ἐδῶ καὶ εἰς τὰ περίχωρα, ὁσάκις ἐκραγῇ πυρκαϊά.

— Καὶ τί συμπεραίνετε; ἠρώτησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ.

— Τίποτε ἀκόμη, κυρία. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ νὰ ὑποπτευθῶ δυστυχεῖς ἀνθρώπους χωρὶς λόγους ἀποχρῶντας.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἵππος ἔστη πρὸ τῆς θύρας· εἶτα ἠκούσθη μικρά τις φιλονεικία ἐν τῷ ἰσογείῳ, καὶ μετ' ὀλίγον ἀνέβη τις τρέχων τὴν κλίμακα.

Ὁ Ἕκτωρ Λοβεδὺ παρέστη ἀσθμαίνων, ὑψηλὰ φορῶν ὑποδήματα καὶ κρατῶν μαστίγιον.

— Σ' τὴν ὀργήν! ἀνέκραξεν. Εἶνε μία χονδρογυναῖκα κάτω, ἡ ὁποία εἶχεν ὄρεξιν νὰ μοῦ διηγηθῇ παραμύθια. Ἀλλὰ τὴν ἐσυγύρισα! Λοιπόν, ἀγαπητή μου ἐξαδέλφη, ἀγαπητή μου θεία, ὅλα εἰς τὸν πύργον εἶν' ἕτοιμα. Τὸ πρόγευμα σᾶς περιμένει, τὰ δωμάτιά σας εἶν' ἑτοιμασμένα... Καὶ θὰ μὲ συγχωρήσετε ἂν δὲν καταρῶμαι πολὺ τὸ δυστύχημα, τὸ ὁποῖον σᾶς φέρει πλησίον μας.

— Κ' ἐγώ, παιδί μου, ἀπήντησε μειδιῶσα ἡ Κ. Δυχαμέλ, θὰ ἠυχόμην νὰ ἐγίνετο ἡ προσέγγισις δι' ἄλλον λόγον.

Ἡ Ἀδριανὴ οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ' οὐδόλως ἐφαίνετο χαίρουσα ὅτι μετέβαινεν εἰς τὸν πύργον.

— Ἕκτωρ, ὑπέλαβεν ὁ Κ. Λοβεδύ, πρὶν ἀναχωρήσωμεν, ὀφείλομεν καὶ σὺ κ' ἐγὼ νὰ εὐχαριστήσωμεν προσωπικῶς τὸν Κ. Νοὲλ Λετελιέ, ὅστις χθὲς τὴν νύκτα ἔσωσε τὴν ζωὴν τῶν ἀγαπητῶν συγγενῶν μας.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέχθησαν οὐ μόνον φιλοφρόνως ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ἐγκαρδίως. Ἀλλ' ὁ μωρὸς νεανίας ἐθεώρησε χλευαστικῶς τὸν οἰκοδεσπότην, καὶ ἀπήντησεν·

— Βέβαια, πατέρα, βέβαια! εἶνε πυροσβέστης μοναδικός, τὸ ἀναγνωρίζω. Οὔτε φωτιὰν φοβεῖται, οὔτε νερόν, καὶ τὸν ζηλεύω ὅτι ἔφερε εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν καλήν μου θείαν καὶ τὴν ὡραίαν μου ἐξαδέλφην. Ἂν ἤμουν ἐκεῖ, δὲν θ' ἄφινα, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἰς ἄλλον αὐτὴν τὴν φροντίδα.

— Ναί, ἀλλὰ δὲν ἦσουν ἐκεῖ!

— Ὁ Κύριος Νοέλ, εἶπεν ἡ Ἀδριανὴ ταπεινοῦσα τὰ βλέμματα, ἔκαμε πρᾶξιν ἡρωϊκὴν τὴν ὁποίαν ὀλίγοι ἠμποροῦν νὰ κάμουν.

— Ἐννοεῖς, Ἀδριανή, ἐφώνησεν ὁ Ἕκτωρ, ὅτι ἐγὼ τάχα θὰ ἐδίσταζα...

— Ἔλα, διέκοψεν ὁ Κ. Λοβεδύ. Φθάνει... Χαίρετε, Κ. Νοέλ! Ἂν ἔλθετε ποτὲ εἰς τὸ Βλινύ, θὰ κάμετ' εὐχαρίστησιν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὰς κυρίας.

Κ' ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ Νοέλ. Ὁ Ἕκτωρ φιλοτιμηθεὶς ἔδραξεν ἐπίσης τὴν χεῖρά του, ἔσεισεν αὐτὴν σφοδρῶς καὶ εἶπε, σοβαρῶς συγχρόνως καὶ ἀστείως:

— Ἀλήθεια, ἀλήθεια! εἶσθε ἀληθινός, μέγας πυροσβέστης,... θαυμάσιος πυροσβέστης! Τὸ ὑποστηρίζω ἐνώπιον οὐρανοῦ καὶ γῆς!

Ὁ Νοὲλ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ εὐχαριστηθῇ ἐκ τοιούτου φιλοφρονήματος, ἀλλ' ἐμειδίασεν οὐχ ἧττον ἀμφιβόλως, καὶ κατέβησαν πάντες τὴν κλίμακα. Ὁ οἰκοδεσπότης συνώδευσε τοὺς ξένους του μέχρι τῆς ἐξωθύρας, ἀφοῦ δὲ τοὺς ἀπεχαιρέτισε καὶ πάλιν, ἔμεινεν ἐπὶ τῆς φλιᾶς καὶ τοὺς ἐθεώρησε μακρυνομένους.

Ὁ Ἕκτωρ προσέφερε τὸν βραχίονα εἰς τὴν ἐξαδέλφην του, ἵνα τὴν συνοδεύσῃ μέχρι τῆς ἁμάξης· ἀλλ' ἐκείνη τὸν ἀπώθησε ζωηρῶς κ' ἔλαβε τὸν βραχίονα τῆς μητρός της.

Ὁ Νοὲλ ἔμεινεν ἐκεῖ, μέχρις οὗ ἠφανίσθη τὸ ὄχημα.

— Βεβαίως, διελογίζετο, ἡ Ἀδριανὴ δὲν ἀγαπᾷ τὸν μωρὸν αὐτὸν ἀλαζόνα, ὁ ὁποῖος σαρκάζει πάντοτε... Δὲν φαίνεται δὲ καὶ νὰ ἐθύμωσε μὲ τὴν ἔνοχον τόλμην μου, ὅταν τὴν ἔθλιψα ὀλίγον ἐπὶ τοῦ στήθους μου, ὑποθέτων ὅτι ἦτο ἀναίσθητος... Ὤ! εἶμαι τρελλός! ἐντελῶς τρελλός.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁρμητικῶς εἰς τὸν οἶκόν του.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΣΑΙΞΠΗΡ

Βίος καὶ ἔργα αὐτοῦ

Βιβλιοθήκην ὁλόκληρον ἀποτελοῦσι τὰ περὶ Σαίξπηρ γραφέντα. Οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου τὸ κείμενον, λέγει ὁ Mezières, ἠρευνήθη καὶ ἐσχολιάσθη πλειότερον, ἢ τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς Σαξονικῆς φυλῆς. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων τῶν ποιημάτων του, ἅτινα κατέστησαν σήμερον κτῆμα κοινὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, νέαι καθ' ἑκάστην πραγματεῖαι, ἱστορικαὶ καὶ βιογραφικαὶ ἔρευναι, φιλοσοφικαὶ καὶ αἰσθητικαὶ μελέται καὶ ἀναλύσεις τῶν ποικίλων χαρακτήρων τῶν δραμάτων του γράφονται ὑπὸ πάντων μὲν τῶν Εὐρωπαίων, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, Γερμανῶν καὶ Ἀμερικανῶν. Πανταχοῦ δὲ, ὅπου ὑπάρχουσιν Ἄγγλοι, ἤτοι καθ' ἅπαντα σχεδὸν τὸν κόσμον, ὁμιλοῦσι καὶ γράφουσι περὶ Σαίξπηρ. Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, Βοστώνῃ, Φιλαδελφείᾳ, Βομβάῃ, Μοντρέαλ καὶ Melbourne, δημοσιεύονται καθ' ἑκάστην μελέται, πραγματεῖαι καὶ ἄρθρα περὶ τοῦ προσφιλοῦς ποιητοῦ, οὗτινος οἱ στίχοι καὶ τὰ ῥητὰ κοσμοῦσι τὰς ἀγορεύσεις ἢ ποικίλλουσι τὴν ὁμιλίαν πάντων τῶν τὴν Ἀγγλικὴν λαλούντων. Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀποδιδόμενος νῦν θαυμασμὸς ἢ μᾶλλον λατρεία πρὸς τὸν μέγαν τῆς Ἀλβιῶνος ποιητήν, γίνεται κατάδηλος εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν Στρατφόρτην, ἔνθα μετ' ἐκπλήξεως βλέπει πάντας τοὺς λαοὺς τῆς γῆς μεταβαίνοντας πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἔτι σωζομένου οἴκου, ἐν ᾧ ἐγεννήθη. Εἶνε ἀληθὴς ἀποδημία προσκυνητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκεις τὰ ὀνόματα τοῦ Βάλτερ Σκώτ, Ἴρβιγγ, Ἔμερσων, Γρότε, Μακώλεϋ, Μάρκου Θουαΐν, Φέλτων, Τάκεραϋ, Δίκενς καὶ πλείστων ἄλλων ἐξόχων ποιητῶν, φιλολόγων, ἱστορικῶν καὶ μυθιστοριογράφων.

Ὁ Σαίξπηρ δὲν εἶνε ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξηλληνίσθησαν μέχρι τοῦδε τὰ ἑξῆς: Ἡ «Τρικυμία» ὑπὸ Ι. Πολυλᾶ, ὁ «Ἀμλέτος» ὑπὸ Ι. Π. Περβάνογλου, ὁ Μάκβεθ» ὑπὸ Ν. Ι. Κ, ὁ «Ῥωμαῖος καὶ ἡ Ἰουλιέττα» ὑπὸ Α. Γ. Σκαλίδου, Ὁ «Ἀμλέτος» καὶ μέρος τοῦ «Μάκβεθ» ὑπὸ Ἀλ. Μεϊμάρ» Ὁ «Ὀθέλλος», ὁ Ἔμπορος τῆς Βενετίας «Ἡ Τρικυμία», «οἱ δύο Εὐγενεῖς τῆς Βερώνης», Ριχάρδος ὁ Γος καὶ ἡ Κωμῳδία τῶν Παρεξηγήσεων ἐκδοθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἰωάν. Δ. Μανώλη· Ὁ «Βασιλεὺς Λήρ», Ὁ «Ὀθέλλος», ὁ «Ῥωμαῖος καὶ ἡ Ἰουλιέττα», ὁ «Ἀμλέτος», ὁ «Μάκβεθ» καὶ ὁ «Ἔμπορος τῆς Βενετίας» ὑπὸ Δ. Βικέλα, ὁ «Ἰούλιος Καῖσαρ», ὑπὸ Α. Ραγκαβῆ, ὁ «Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα», ὁ «Κοριολάνος,» ὁ «Ἰούλιος Καῖσαρ», καὶ τὸ «Ὅπως ἀγαπᾷς» παρ' ἡμῶν. Ἐδημοσιεύθησαν προσέτι καὶ μελέται περὶ τοῦ Κυμβελίνου καὶ τοῦ βασιλέως Λὴρ ὑπὸ τῶν κκ. Κ. Ξένου καὶ Σπ. Βασιλειάδου. Ἐπειδὴ δὲ ἐλάχιστα περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ στάδίου τοῦ ποιητοῦ ἐγράφησαν παρ' ἡμῖν, ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν τὰς ἑπομένας βιογραφικὰς σημειώσεις, ὀλίγας μὲν περὶ τῶν ἔργων του κρίσεις καὶ εἰκασίας ἐκφέροντες, παρατιθέμενοι δέ τινας ἐκ τῶν πολυτίμων κρίσεων τῶν μεγάλων τῆς Γερμανίας ποιητῶν, Λέσιγγ, Γκαῖτε, Σίλλερ καὶ τοῦ ἐμβριθοῦς σχολιαστοῦ τοῦ Σαίξπηρ Γερβίνου, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Μεζιέρ, οὗ τὸ περὶ Σαίξπηρ σπουδαῖον σύγγραμμα (Shakespeare ses Oeuvres et les critiques) ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλ. Ἀκαδημίας. Πολυτίμους δὲ ἠρύσθημεν πληροφορίας ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Hudson Shakespeare life art and characters. Boston Gum Healh et Ce 1882 καὶ ἐκ τῶν μελετῶν τοῦ Halliwells-Philipps: Outlines of the life of Shakespeare, οὗτινος αἱ ἐμβριθεῖς ἔρευναι ἀπεκάλυψαν ἡμῖν πολλὰ τέως ἄγνωστα περὶ τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ.

Πλεῖστα μέχρι τοῦδε ἐγράφησαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, πολλά, τέως ἄγνωστα περὶ αὐτοῦ, ἐγνώρισαν ἡμῖν αἱ πολύτιμοι βιογραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἔρευναι τοῦ Halliwel-Philipps, οὐχ ἧττον ὁ βίος καὶ τὰ κατὰ τὸ στάδιον τοῦ περιδόξου δραματοποιοῦ δὲν εἶνε εἰσέτι ἀρκούντως ἐξηκριβωμένα.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 16 αἰῶνος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἐρρίκου τοῦ Η' καὶ Ἐδουάρδου τοῦ Δ' ἔζη ἐν Σμιτερφίλδη, μικρῷ παρὰ τὴν Στρατφόρδην χωρίῳ, ὁ ἐκμισθωτὴς γαιῶν Ριχάρδος Σαίξπηρ. Οὐδὲν ἄλλο περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν, εἰμὴ μόνον ὅτι γείτων τις ἐκληροδότησεν αὐτῷ ζεῦγος βοῶν, ὅπερ ἴσως ἦτο τὸ σπουδαιότατον συμβεβηκὸς τοῦ βίου του, ὅτι ἔζησε δὲ ἁπλοῦς καὶ ἀφελὴς ἀγρότης καὶ ἀπέθανε χωρὶς βεβαίως νὰ φαντασθῇ ὅτι δόξης στέφανος ἤθελε περιβάλλει τὸ ὄνομά του, καὶ ὅτι μετὰ τριῶν αἰώνων πάροδον ἱστορικοὶ ποιηταί, καὶ κριτικοὶ ἤθελον ἀσχοληθῇ περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀφανοῦς βίου του.

Ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ριχάρδου ὁ Ἐρρῖκος ἐξηκολούθει τὸν βίον τοῦ πατρός, φυλάττων τὴν χωρικὴν καλύβην καὶ τοὺς βόας καὶ καλλιεργῶν τοὺς ἀγρούς, ὁ δὲ Ἰωάννης μετέβη εἰς Στρατφόρδην, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1551 εὑρίσκομεν αὐτὸν μετερχόμενον τὸ ἐμπόριον τῶν χειροκτίων.

Διὰ τοῦ ἐμπορίου τούτου ὁ Ἰωάννης Σαίξπηρ ἀπέκτησεν ἀρκετὴν περιουσίαν, ἠγόρασε δύο οἰκίας, ἐτιμᾶτο δὲ πολὺ ἐν τῇ πόλει, καὶ τῷ 1557 συνῆψε λαμπρὸν γάμον νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν Ἄρδεν, θυγατέρα πλουσίου γαιοκτήμονος ἐν Βαρβικσάϊρ ἧς ἡ οἰκογένεια ἦν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ τόπου, ἔλαβε δὲ ὡς προῖκα χρηματικόν τι ποσόν, πρᾶγμα σπάνιον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὴν ἐπικαρπίαν μιᾶς οἰκίας καὶ τὸ κτῆμα Ashbies, ἔχον ἔκτασιν ἑξήκοντα στρεμμάτων γῆς. Διὰ τοῦ γάμου τούτου εἰσήρχετο εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀστῶν καὶ σχεδὸν εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, εἰς ἣν ἐφαίνετο ἔχων ἀξιώσεις ὡς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ὀνόματος Shake-Speare (Κραδαίνειν—δόρυ) καὶ τινων οἰκογενειακῶν παραδόσεων· ὑπὸ κοινωνικὴν ἔποψιν ὁ Ἰωάννης Σαίξπηρ ἦτο εἷς τῶν σημαντικωτέρων τοῦ τόπου του, ἐκλεχθεὶς πρῶτον μὲν ἐπιθεωρητὴς τῶν ποτῶν καὶ τοῦ οἴνου, εἶτα δὲ κοντόσταυλος, θαλαμηπόλος καὶ δημογέρων (alderman) ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐξηκολούθει δὲ μετερχόμενος τὸ ἐμπόριον τῶν χειροκτίων, καὶ μετὰ τὸν γάμον ἀνέπτυξε τὰς ἐργασίας του, ἀγοράζων κριθήν, ἔριον παρὰ τῶν ἐκμισθωτῶν τῶν περὶ τὴν Στρατφόρδην γαιῶν.

Τῇ 23 Ἀπριλίου 1564 ἐγεννήθη ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Σαίξπηρ, ὁ μετέπειτα ἐθνικὸς τῆς Ἀγγλίας ποιητὴς γενόμενος. Σώζεται δὲ ἔτι (ἐπιμελῶς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Στρατφόρδης διατηρούμενος) ὁ μικρὸς καὶ ὅλως ἀγροτικὸς οἶκος, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ ποιητής, ὅστις, βαπτισθεὶς τῇ 26 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὠνομάσθη Γουλιέλμος.

Ἡ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐνσκήψασα ἐν Στρατφόρδῃ πανώλης, ἥτις πολλὰ νήπια ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν ᾅδην, ἐφείσθη εὐτυχῶς τοῦ βρέφους ἐκείνου, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ τύχη τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1567 ὁ ζυθοποιὸς τοῦ Robert Perrot, ὁ Ἰωάννης Σαίξπηρ, καὶ ὁ κρεοπώλης Ralph Cawdrey, προὐτάθησαν ὑποψήφιοι δικαστικοὶ τοποτηρηταί, ἢ μᾶλλον δήμαρχοι, ὡς ὠνομάζοντο τότε, ἐξελέγη δὲ ὁ τελευταῖος, ἤτοι ὁ κρεοπώλης. Πρῶτον νῦν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὰ χρονικὰ τοῦ τόπου ἀναφέρουσι τὸν πατέρα τοῦ ποιητοῦ ὡς *κύριον* Ἰωάννην Σαίξπηρ, ἐνῷ μέχρι τοῦδε ἐκαλεῖτο Ἰωάννης Σαίξπηρ, ἢ μόνον Σαίξπηρ· ἡ προσθήκη αὕτη τοῦ τίτλου ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οὐ σμικρὰ ἔνδειξις κοινωνικῆς ἀνυψώσεως. Οὐδεμία ἀμφιβολία, λέγει ὁ Halliwell, ὅτι κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν ἐκ τῶν προὐχόντων τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄβωνος Στρατφόρδης. Τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1568 ὁ Ἰωάννης Σαίξπηρ διωρίσθη δικαστικὸς τοποτηρητής, ἀνελθὼν οὕτω εἰς τὸ ὕψιστον πολιτικὸν ἀξίωμα τῆς πόλεως, χωρὶς οὐδόλως νὰ ὀλιγωρήσῃ τῶν ἐμπορικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, ἃς εἶχεν ἀναπτύξει κατὰ τὰ προτελευταῖα ἔτη. Τῷ 1571 διωρίσθη head alderman, Πρόεδρος, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ συμβουλίου τῶν δημογερόντων, θέσιν, ἣν ἐπὶ ἔτος διετήρησεν, ὁ πατὴρ δὲ τοῦ κορυφαίου τῶν ποιητῶν, λέγει ὁ Hudson, ἦτο τόσον ἀγράμματος, ὥστε οὐδὲ τὸ ὄνομά του ἠδύνατο νὰ γράφῃ!

Τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀλφαβηταρίου ἤρξατο ὁ ποιητὴς ὅτε ἦγεν ἴσως τὸ πέμπτον τῆς ἡλικίας ἔτος. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ, καίτοι ἀπαίδευτοι, οὐχ ἧττον κατενόησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ τέκνου. Ὁπωσδήποτε ὁ ποιητὴς ἐδιδάχθη τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα τῆς γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως, ἵνα δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ δημόσιον σχολεῖον τῆς Στρατφόρδης.

Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ὁ Σαίξπηρ ἤρξατο φοιτῶν εἰς τὸ δημόσιον σχολεῖον τὸ ἔαρ τοῦ 1571, ὅτε συνεπλήρου τὸ ἕβδομον ἔτος, καθ' ὃ εἰσήρχοντο τότε οἱ παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον. Συγγραφεῖς ἀξιόπιστοι ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ ὁ ποιητὴς ἐδιδάχθη ὀλίγα Λατινικά, καὶ ὅτι αἱ περὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην γνώσεις του καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἦσαν λίαν περιωρισμέναι. Τὰ δὲ Λατινικὰ βιβλία τοῦ σχολείου, ἐξ ὧν ἤντλησε τὰς γνώσεις αὐτοῦ, ἦσαν τὰ « Συμβεβηκότα » καὶ αἱ « Παιδικαὶ Ἐντυπώσεις ». Ἡ αὐτοσχέδιος δὲ ἐξέτασις τοῦ ἐν τοῖς « Γυναικαρίοις τοῦ Οὐίντσορ » Γουλιέλμου Πάγη, παρελήφθη τόσον πιστῶς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου τῶν « Συμβεβηκότων », ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ, λέγει ὁ Halliwell, ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς σκηνῆς Γουλιέλμος εἶνε ἡ εἰκὼν τοῦ ἐν τῷ σχολείῳ ποιητοῦ. Κατὰ τὸν ῥηθέντα βιογράφον τοῦ ποιητοῦ, ὁ Σαίξπηρ ἐδιδάχθη ὀλίγα ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς Στρατφόρδης σχολείῳ, διότι μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ αὐτό, ἵνα βοηθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὰς ἐμπορικάς του ἐργασίας. Δὲν ἐδιδάχθη μὲν πολλὰ ἐν τῷ σχολείῳ ὁ ποιητής ἀλλ' εὐτυχῶς διήρκετο τὰς ὥρας τῆς σχολῆς σπουδάζων τὸ Ἄπειρον Βιβλίον τῆς Φύσεως, οὗτινος τὰς σελίδας ἀνεγίνωσκεν ὁτὲ μὲν ἐν τοῖς ἀγροῖς, ὁτὲ δὲ ἐντὸς τῶν ἀειθαλῶν τῆς Σνιτερφίλδης δασῶν ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐκ τῆς μελέτης τῆς Φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἤντλησεν ὁ ποιητὴς πλείστας γνώσεις ἐκ νεαρᾶς ἔτι ἡλικίας, πλὴν ἀλλὰ οὐδὲ ἀπαίδευτον δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ σχολείου ἀποχώρησιν, ὡς προώρως διακόψαντα τὰ μαθήματα. Τοὐναντίον, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἐκτάκτου ἀντιλήψεως καὶ παρατηρητικότητός του, κλίνει μᾶλλον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι εἶχεν ἀρκούντως ἀναπτυχθῆ, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον πρὶν ἢ καταλίπῃ τὴν Στρατφόρδην, ἔγραψε τὴν κατὰ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Λούσιν εὐφυᾶ ἐκείνην σάτυραν, ἥτις ἠρέθισε τοσοῦτο τὸν πλούσιον κτηματίαν, ὥστε κατεδίωξεν αὐτὸν ἀπηνῶς. Πῶς ἦτο δυνατὸν ἀπαίδευτος ὢν νὰ δυνηθῇ νὰ γράψῃ τόσον καυστικὴν σάτυραν; Ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ τῆς Στρατφόρδης (παρατηρεῖ ὁ Γερβῖνος) ὁ νεαρὸς Σαίξπηρ θὰ ἐδιδάχθη τὰ στοιχεῖα τῶν κλασικῶν γλωσσῶν, ἅτινα τότε ἐδιδάσκοντο πολὺ τελειότερον ἢ σήμερον.

Λέγεται ὅτι τῇ συστάσει τοῦ πατρός του προσελήφθη παρά τινος κρεοπώλου ὡς μαθητευόμενος. Τὴν ἡκιστα ποιητικὴν ταύτην ἐργασίαν ἐξετέλει ὁ μέγας δραματοποιὸς κατὰ τρόπον σοβαρώτατον, ὅτε δὲ λέγει ὁ Aubray ἐπρόκειτο νὰ φονεύσῃ μόσχον τινά, ἔπραττε τὸ ἔργον τοῦ σφαγέως λίαν εὐγενῶς, ἀπαγγέλλων πάντοτε τὸν κατάλληλον πρὸς τὸ θῦμα λόγον. Φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν προσέκρουσεν εἰς βιωτικὰς δυσχερείας.

Βέβαιον φαίνεται ὅτι ὁ Σαίξπηρ ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του ἕνεκα τῶν χρηματικῶν δυσχερειῶν, εἰς ἃς εἶχε περιέλθει ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐκεῖνο δ' ὅμως ὅπερ δισταζει τις νὰ πιστεύσῃ εἶνε ὅτι μετήρχετο ἔργον κρεοπώλου,

καὶ δὴ καὶ σφαγέως. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μετέλθῃ τόσον βάναυσον καὶ μόνον εἰς ἀναλγήτους καὶ ἀπεσκληρυμένας φύσεις ἁρμόζον ἔργον σφαγέως, ὁ τοσοῦτον εὐαίσθητος, ὁ φύσει ποιητὴς καὶ τρυφερὸς Γουλιέλμος, οὗτινος ἐσπαράσσετο ἡ καρδία ὅταν ἔβλεπε τὰς ἐλάφους ἀσπλάγχνως πληττομένας ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν κυνηγῶν; (*)

Τῇ 28 Νοεμβρίου 1582 τὸ δέκατον ἕνατον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν Hathaway οὖσαν κατὰ ἑπτὰ ἔτη μεγαλειτέραν αὐτοῦ, τὸ δὲ πρῶτον αὐτῶν τέκνον ἡ Σωσάνη ἐγεννήθη τῇ 26 Μαρτίου 1583. Ὡς δὲ ἐθίζετο τότε, οἱ ἀρραβῶνες ἐτελοῦντο 4 ἢ 5 μῆνας πρὸ τοῦ γάμου, ὥστε οὐδὲν τὸ ἀξιόπεμπτον ἢ τὸ ἠνήθικον, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἠθογράφοι τινές, λέγει ὁ Halliwell, ἐνεῖχεν ἡ γέννησις τοῦ τέκνου, τοῦ γάμου θεωρουμένου νομίμου ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν ἀρραβώνων.

Τρία ἢ τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν γάμον ἔτυχε νὰ σχετισθῇ μετά τινων λαθροθηρῶν, μεθ' ὧν λάθρα θηρεύων ἐν τῷ παρὰ τῇ Στρατφόρδῃ δάσει τοῦ Sir Thomas Lucy, κατεδιώχθη ἀπηνῶς ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἐκδικούμενος δὲ, αὐτὸν ἔγραψεν ἐναντίον του δριμεῖαν καὶ εὐφυᾶ σάτυραν, ἀπολεσθεῖσαν δυστυχῶς, ἥτις ἦτο ἴσως τὸ πρῶτον ποιητικόν, αὐτοῦ δοκίμιον. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἠρέθισε τὸν Θωμᾶν Λούσιν ἡ ὑπὸ τοῦ νέου Σαίξπηρ γραφεῖσα σάτυρα, ὥστε ἐπαναλαβὼν τὴν κατ' αὐτοῦ καταδίωξιν τὸν ἠνάγκασε νὰ καταλίπῃ τὴν Στρατφόρδην, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Λονδῖνον. Τὴν εἰς Λονδῖνον μετάβασιν τοῦ ποιητοῦ, λέγει ὁ Hudson ἐπέσπευσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ καταδίωξις τοῦ Σὶρ Λούσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ χρηματικαὶ δυσχέρειαι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Τὴν γενέθλιον χώραν κατέλιπεν ὁ Σαίξπηρ τῷ 1585 μικρὸν μετὰ τὴν γέννησιν τῶν δύο τελευταίων διδύμων αὐτοῦ τέκνων Ἰουδίθης καὶ Ἀμνέτου. Ἐν Λονδίνῳ ὑπέστη πολλὰς στερήσεις καὶ κακουχίας, καθότι ἡ εὕρεσις οἱασδήποτε ἐργασίας ἦν δυσχερεστάτη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ συμπολίτου τοῦ ποιητοῦ Ἰωάννου Σάδλερ, ὅστις μεταβὰς τότε εἰς τὴν μητρόπολιν, ἐπλανᾶτο εἰς τὰς ὁδοὺς ζητῶν πανταχοῦ ἐργασίαν, καὶ μετὰ κόπου κατορθώσας νὰ προσληφθῇ ἄμισθος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν παντοπώλου.

(*) Ἐν τῷ ἀρτίως ἐκδοθέντι συγγράμματι τοῦ Φρειδερίκου Φλὺ «Χρονολογικὴ ἱστορία τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Γουλιέλμου Σαίξπηρ» ὁ ἐμβριθὴς βιογράφος συνοψίζων τὰ μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ ποιητοῦ γραφέντα λέγει: Ὅ,τι θετικῶς περὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ποιητοῦ γινώσκομεν, εἶνε ὅτι ἐγεννήθη τῇ 22 Ἀπριλίου 1526 ἐν Στρατφόρδῃ, ὅτι ἐβαπτίσθη τῇ 26 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Τὰ περὶ τῆς φοιτήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ δημόσιον σχολεῖον τῆς Στρατφόρδης καὶ περὶ τῆς προσλήψεώς του ὡς μαθητευομένου παρά τινος κρεοπώλου καὶ τὸ μετὰ τοῦ Θωμᾶ Λούσιν ὑπὸ τῶν βιογράφων του ἀναφερόμενον ἐπεισόδιον, θεωρεῖ ὅλως ἀβέβαια, καὶ στερούμενα ἱστορικοῦ κύρους.

Τὸ θέατρον ἦν τότε ἐκ τῶν ἐπαγγελμάτων ἐκείνων, ἅτινα οὔτε κεφάλαια, οὔτε προσόντα πολλὰ ἀπῄτουν. Κατά τινα παράδοσιν, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Λονδίνῳ διατριβῆς, ὁ ποιητὴς ἐξετέλει βαναύσους ἐργασίας, ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Συγγραφεῖς τινες ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Σαίξπηρ ἐκέρδαινε τὰ πρὸς τὸ ζῆν κρατῶν παρὰ τὴν θύραν τοῦ θεάτρου τοὺς ἵππους τῶν εὐγενῶν, ὁ δὲ Jonhson ὁ καὶ μᾶλλον ἀξιόπιστος, ἀναφέρει τὸ γεγονὸς ὡς ἑξῆς: Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐλισάβετ δὲν ἦσαν εἰσέτι ἐν χρήσει τὰ ὀχήματα, πολλοὶ μετέβαινον εἰς τὸ θέατρον ἵππῃ, ὁ δὲ Σαίξπηρ ὅστις κατέφυγεν εἰς Λονδῖνον ὅπως ἀποφύγῃ ποινικήν τινα καταδίωξιν, περιέμενεν εἰς τὴν θύραν τοῦ θεάτρου, κρατῶν τοὺς ἵππους τῶν μὴ ἐχόντων ὑπηρέτας. Μετὰ τοσαύτης δὲ ἀκριβείας ἐξετέλει τὴν ἐργασίαν ταύτην, ὥστε μετ' οὐ πολὺ πάντες οἱ ἀφιππεύοντες πρὸ τοῦ θεάτρου, ἐζήτουν τὸν Σαίξπηρ, καὶ τούτου παρόντος εἰς οὐδένα ἄλλον ἐνεπιστεύοντο τοὺς ἵππους. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμπιστευομένων αὐτῷ ἵππων ηὐξάνετο, ἠναγκάσθη νὰ μισθώσῃ παῖδάς τινας, οἵτινες, εὐθὺς ὡς ἐκάλεις τὸν Σαίξπηρ ἐπαρουσιάζοντο λέγοντες: «Εἶμαι κύριε παιδὶ τοῦ Σαίξπηρ». Προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ ποιητὴς Σαίξπηρ εὗρεν εὐγενεστέραν ἐργασίαν, ἀλλ' ἐφόσον διετηρεῖτο ἡ συνήθεια τοῦ νὰ μεταβαίνωσιν ἔφιπποι εἰς τὸ θέατρον, οἱ παῖδες οἵτινες ἐφύλαττον τοὺς ἵππους ὠνομάζοντο Σαίξπηρόπαιδες (Shakspeares boys).

Ὁ Dowdal, γράφων τῷ 1693, λέγει ὅτι ὁ Σαίξπηρ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θεάτρου ὡς ὑπηρέτης, ὅπερ κατὰ τὸν Hudson σημαίνει μαθητευόμενος, ὁ δὲ συμπολίτης τοῦ ποιητοῦ Γουλιέλμος Κάστλ ἐδιηγεῖτο κατὰ τὸ τέλος τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τῆς Στρατφόρδης ὅτι ἀπὸ ὑπηρέτου ἤρξατο τοῦ θεατρικοῦ αὐτοῦ σταδίου ὁ Σαίξπηρ. Ὁ Malone γράφων τῷ 1780 λέγει ὅτι τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ συνίστατο εἰς τὸ νὰ καλῇ τοὺς ὑποκριτὰς νὰ ἐμφανίζωνται ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Πολλοὶ εἰσὶν οἱ λόγοι οἵτινες, ὡς *ἐκ παραδόσεως* μανθάνομεν, παρεκίνησαν τὸν Σαίξπηρ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ θεατρικὸν σταδίον, πολλαὶ δὲ εἰκασίαι λέγει ὁ Hudson ἐπὶ τούτου ἐξηνέχθησαν. Πρῶτον μὲν ἀναφέρεται ἡ φυσικὴ τοῦ ποιητοῦ κλίσις πρός τε τὸ θέατρον καὶ τὴν ποίησιν, δεύτερον δὲ τὸ μετὰ τοῦ Θωμᾶ Λούσιν προμνημονευθὲν ἐπεισόδιον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο νὰ διαμείνῃ ἐν Στρατφόρδῃ, καὶ τρίτον αἱ χρηματικαὶ δυσχέρειαι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Οἱ λόγοι οὗτοι, ἴσως καὶ τινες ἄλλοι, παρώτρυναν αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ τὴν ὑποκριτικὴν τέχνην.

(Ἕπεται συνέχεια).

Μιχ. Ν. Δαμιραδης

ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ

Ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1866 ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας μαρκήσιος Μουτιὲ διωρίσθη Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔλαβεν ἐντολὴν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ' νὰ διέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ νὰ πιέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης. Ἅμα ἀφιχθεὶς εἰς Πειραιὰ ὁ μαρκήσιος Μουτιὲ ἀνῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτησε συνέντευξιν μετὰ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Δημητρίου Βούλγαρη, ἥτις ἔλαβε χώραν ἐν τῇ Γαλλικῇ Πρεσβείᾳ, παρόντος τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας Βουρέ καὶ Ἕλληνος πολιτικοῦ, ὅστις διηρμήνευε τὰ λεγόμενα, τοῦ Βούλγαρη ἀγνοοῦντος τὴν Γαλλικήν. Τῆς συνεντεύξεως ταύτης ἐνεχούσης ἱστορικὴν ἀξίαν, πιστὴν ἀφήγησιν δημοσιεύομεν σήμερον, εὐμενῶς ἀνακοινωθεῖσαν ἡμῖν, ἀφ' οὗ ἐξέλιπον ἀμφότερα τὰ συνδιαλεχθέντα πρόσωπα.

Μουτιε. Διερχόμενος ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐπεθύμησα νὰ γνωρίσω προσωπικῶς ἄνδρα τοσοῦτον διακεκριμένον διά τε τὸν εὐρὺν πολιτικὸν νοῦν, καὶ διὰ τὸν πατριωτισμόν του, καὶ νὰ συνδιαλεχθῶ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐν γένει διατρεχόντων.

Βουλγαρης. Εὐγνωμονῶ ὑμῖν διὰ τὴν καλὴν περὶ ἐμοῦ ἰδέαν, λογίζομαι δὲ εὐτυχὴς διὰ τὴν προσωπικὴν γνωριμίαν Ὑπουργοῦ τοῦ μεγάλου Γαλλικοῦ Ἔθνους, ὅπερ καὶ τὰς προσωπικάς μου συμπαθείας πάντοτε ἐφείλκυσε, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους διὰ τὰς εὐεργεσίας τὰς ὁποίας ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὴν πατρίδα μου, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρώτην κατέχει θέσιν ἡ ἐκστρατεία τῆς Πελοποννήσου· παρακαλῶ δὲ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα ἵνα εὐαρεστηθῇ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν καθ' ὅλην τὴν συνομιλίαν μας τὸ δύσκολον τῶν περιστάσεων, καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς ἣν μοιραίως εὑρίσκεται πᾶσα Κυβέρνησις τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας ὅπως διατηρήσῃ καλὰς μετὰ τοῦ γείτονος κράτους σχέσεις καὶ τοῦ διεγειρομένου εἰς πάντα ἐν τῇ Ἀνατολῇ κλονισμὸν ἐθνικοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ἰσχυρῶς πιέζει τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

Μουτιε. Ἐκτιμῶ τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ δὲν θέλω λείψει τοῦ νὰ ἔχω αὐτὴν ὑπ' ὄψιν εἰς ὅσα ἔχω νὰ εἴπω πρὸς τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα. Ἀρχόμενος λοιπὸν τῆς ὁμιλίας περὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ὁμολογῶ ὅτι ἡ πατρίς σας, ὡς τὸ πάλαι, οὕτω καὶ σήμερον διακρίνεται διὰ τὴν ἔκτακτον εὐφυΐαν τῶν κατοίκων της· δυστυχῶς ὅμως παρατηρεῖ τις, ὅτι ἡ ὑλικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ εὐνομία δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην δόσιν τῆς εὐφυΐας, ἐὰν δέ, ἀπορῶν τις διὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο, θελήσῃ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν αἰτίαν, ἀναγκάζεται νὰ ἀποδώσῃ τὸ κακὸν εἰς τὰς πολιτικὰς διενέξεις, ἀφ' οὗ παρατηρεῖ τις ὅτι οὐδεμία Κυβέρνησις ἐν Ἑλλάδι σπουδαίως ἐνησχολήθη περὶ τὴν ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου, ἐκφράζουσα ζωηρὰν πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίαν, καὶ δεικνύουσα σταθερὰν πρὸς τοῦτο ἀπόφασιν· ἀφ' ἑτέρου δὲ οὐδεμία ἀντιπολίτευσις ἐπολέμησε τὴν Κυβέρνησιν διότι δὲν ἐνησχολεῖτο εἰς τὰ δημόσια ἔργα, διότι δὲν ἐνεψύχου τὴν βιομηχανίαν, διότι δὲν ἐρρόντιζε περὶ τῆς γεωργίας, ἀλλ' ὁ κατὰ τῶν Κυβερνήσεων πόλεμος εἶχε πάντοτε ἀντικείμενον κομματικόν τι ἢ προσωπικὸν ζήτημα. Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων, ὅταν βλέπῃ τις τὴν Ἑλλάδα ἐπιθυμοῦσαν νέον ἔδαφος, δὲν ἐπέρχεται εἰς αὐτὸν φυσικῶς ἡ ἐρώτησις, πῶς, ἀφ' οὗ ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ ἐπωφεληθῇ ὅσον πρέπει τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἤδη κατέχει, ζητεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλο; Δὲν ἔπρεπεν ἄρά γε ἡ Ἑλλὰς νὰ φροντίσῃ ἵνα καταστῇ πρότερον ἐν μικρῷ τὸ ὑπόδειγμα κράτους ἀνατολικοῦ εὐδαίμονος καὶ εὐνομουμένου, ὅπως παραδειγματισθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι ὑπὸ δουλείαν ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι; οὕτω δὲ ἐκεῖνο ὅπερ ζητοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι σήμερον οἱ Ἕλληνες βιαίως, καὶ φέροντες εἰς περιπλοκὰς τὴν Εὐρώπην, ἤθελεν ἐπέλθει ἀφ' ἑαυτοῦ.

Βουλγαρης. Νομίζω ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ὑπῆρξε λίαν αὐστηρὰ εἰς τὰς περὶ Ἑλλάδος κρίσεις της. Ἐάντις διατρέξῃ τὴν Ἑλλάδα, εὑρίσκει ὅτι εἰς τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τριάκοντα ἐτῶν τὸ ἔθνος ἔκαμε μεγάλας προόδους. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔδειξεν ἀφ' ὅτου ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του μεγίστην καὶ ἀκατάσχετον τάσιν πρὸς τὴν πρόοδον· πόλεις ἀνηγέρθησαν ἐξ ἐρειπίων, ἡ ἐθνικὴ παραγωγὴ ἐδεκαπλασιάσθη, ἡ ναυτιλία ἀνεπτύχθη, ἡ βιομηχανία ἔλαβεν ὕπαρξιν καὶ ὤθησιν, ἂν δὲ ἡ πρωτοβουλία τῶν Κυβερνήσεων καθυστέρησε, τοῦτο δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς πολλοὺς κλονισμούς, οὓς ὑπέστη τὸ νεαρὸν Βασίλειον, καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν μέσων. Ἀρχόμενός τις ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου, βλέπει ἡγεμόνα ἀνήλικον, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἀντιβασιλείαν, συγκειμένην ἐκ προσώπων ξένων, ἀγνοούντων τὸν τόπον καὶ τὰ πρόσωπα, βλέπει τὴν σπατάλην τοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων, ἐξ ὧν οὔτε 10 ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν Ἑλλάδι, ἀντὶ δὲ τῶν δέκα τούτων ἑκατομμυρίων ὀφείλομεν ἤδη 120. Ἡ ἀντιβασιλεία παρημέλησε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἑδραίωσιν τοῦ θρόνου ἐπὶ στερεῶν βάσεων, ἤνοιξε πληγὰς βαθείας, παρεγνώρισε καὶ περιεφρόνησε τοὺς προσενεγκόντας ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἐκληροδότησεν εἰς τὸν Βασιλέα κατάστασιν πραγμάτων πλημμελῆ, τῆς ὁποίας συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ μεταπολίτευσις τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843. Οὕτω ἀπωλέσαμεν τὰ πρῶτα δέκα ἔτη τῆς Βασι-

λείας, μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν δὲ δὲν ἦτο πλέον εὔκολον νὰ ἀναλάβῃ ταχέως δυνάμεις ἡ Κυβέρνησις, ἀφ' οὗ τὰ πρῶτα μέσα κακῶς διεχειρίσθησαν, ὅπως δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ μεγάλα σχέδια. Ἦλθον κατόπιν αἱ περιπέτειαι τοῦ 1854 ὅτε τὸ ἔθνος, ὀργῶν πρὸς αὔξησιν, ἐπροκάλεσε τὴν κατοχὴν τῶν δύο δυτικῶν Δυνάμεων, ἥτις ἐξησθένησε τὴν βασιλείαν, ἔρριψε τὰς Κυβερνήσεις εἰς δαπάνας, καὶ οὕτω ἀπωλέσθησαν πάλιν ἱκανὰ ἔτη, τὰ ὁποῖα διήνυσε τὸ ἔθνος στενοχωρούμενον καὶ θλιβόμενον. Ἐπῆλθε τέλος καὶ ἡ μεταπολίτευσις τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1862, καθ' ὅλον δὲ τοῦτο τὸ διάστημα τὰ μέσα τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων ἦσαν μικρά, μόλις ἐπαρκοῦντα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους, καὶ εἰς τὴν φύλαξιν τῶν συνόρων, διότι τὰ ὅριά μας τοσοῦτον κακῶς διεγράφησαν καὶ τοσοῦτον ἀνοικτὰ ὑπάρχουσιν, ὥστε ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐξοδεύωμεν ἐτησίως ποσὸν μέγα καὶ δυσανάλογον πρὸς τὸν προϋπολογισμόν μας ὅπως φυλάττωμεν αὐτὰ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν τουρκαλβανῶν λῃστῶν, ἐν ᾧ ἠδυνάμεθα νὰ δαπανῶμεν τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς δημόσια ἔργα, ἐὰν εἴχομεν καλλίτερα σύνορα. Ἡ ὑμετέρα Ἐξοχότης εἶπεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπε νὰ δώσῃ ἐν μικρῷ τὸ παράδειγμα, ἀλλ' ἂς μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ τῇ παρατηρήσω ὅτι καὶ τὸ μικρὸν ἔχει τὰ ὅριά του· ἀπέναντι τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἡ παροῦσα Ἑλλὰς εἶνε πολὺ μικρά, τὰ μέσα της ὀλίγιστα, ἡ γῆ της ὀλίγον εὔφορος ὥστε νὰ δύναται νὰ καταρτισθῇ ὡς πρότυπον. Τὸ Πεδεμόντιον κατώρθωσε τοῦτο, ἀλλ' εἶχε στοιχεῖα πολλά, ἦτο δὲ εἰς καλλιτέραν ἀναλογίαν πρὸς τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν.

Μουτιε. Ἀλλ' ἔχετε γαίας ἐθνικὰς μεγάλης ἐκτάσεως, αἵτινες μένουσιν ἀκαλλιέργητοι, ὥστε τὸ ἔδαφος τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος δὲν ἐχρησιμοποιήθη εἰσέτι ὁλόκληρον.

Βουλγαρης. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχουσι ἐθνικαὶ γαῖαι, αἵτινες μένουσιν ἀκαλλιέργητοι, ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως χειρῶν, διότι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὀλίγος ἀναλόγως πρὸς τὸ ἔδαφος.

Μουτιε. Ἀναγνωρίζω ὅτι ὑπάρχουσι δυσκολίαι, ἀλλ' ἡ εὐφυΐα τῶν Ἑλλήνων ἔπρεπε καὶ δύναται εὐκόλως νὰ τὰς ὑπερνικήσῃ. Ἐρχόμενος δὲ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας, διὰ τὸ ὁποῖον κυρίως ἀνῆλθον εἰς Ἀθήνας, νομίζω ὅτι φιλικὸν καθῆκον ἐκπληροῖ ἐκεῖνος ὅστις πληροφορεῖ ἐγκαίρως τὸν φίλον του περὶ τῆς καταστάσεως ζητήματος ἐνδιαφέροντος αὐτόν, οὐχὶ δὲ ἐκεῖνος ὅστις ἀφίνει τὸν φίλον του νὰ πλανᾶται ὑπὸ ματαίων ἐλπίδων, καὶ νὰ ἴδῃ αὐτὰς ἐξαίφνης ψευδομένας. Ἡ Εὐρώπη μόλις ἐξῆλθε σπουδαίου πολέμου, ἔχει ἀνάγκην ἡσυχίας, πᾶσα δὲ διαταραξις ἐν τῇ Ἀνατολῇ δύναται νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν εἰρήνην. Ἔχομεν τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων, ἥτις εἶνε ἀρκετὰ νωπή, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὡς πεσοῦσα εἰς ἀχρηστίαν. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ καθιεροῦται ἡ ἀκεραιότης τῆς Τουρκίας, τὸν ὅρον δὲ τοῦτον δὲν ἔθεσαν αἱ δυνάμεις πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, χάριν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀσφαλείας. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία μὴ θέλουσαι νὰ διαταραχθῇ ἐκ νέου ἡ εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη, δὲν θέλουσιν ἐπιτρέψει νὰ ἀποσπασθῇ οὐδ' ἐλάχιστον τμῆμα τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, οὐχὶ μεγάλη νῆσος οἵα ἡ Κρήτη, ἀλλ' οὐδὲ μικρός τις ἀκατοίκητος βράχος· οὕτω δὲ πράττουσαι, δὲν ὑπερασπίζονται τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν οἰκίαν, πλησίον τῆς ὁποίας ἤναψε πυρκαϊά, ἥτις, ἐὰν δὲν σβεσθῇ, θέτει εἰς κίνδυνον τὴν οἰκίαν ταύτην. Διὰ τοῦτο ἀνέβην ἐπίτηδες εἰς Ἀθήνας ἵνα ἴδω τὴν Α. Μ. καὶ τὸν ἐπισημότερον Ἕλληνα, καὶ δώσω μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην, ὅπως μὴ τυχὸν πλανῶνται τινες νομίζοντες ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπιδοκιμάζει ἐνδομύχως τὸ κίνημα τῶν Κρητῶν, καὶ δοθῶσιν εἰς αὐτοὺς συμβουλαὶ ὥστε νὰ μὴ παρατείνωσιν ἀνωφελῆ ἀντίστασιν, διότι τὸ συμφέρον αὐτῶν εἶνε, πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλων δεινῶν καὶ συμφορῶν ἀνυπολογίστων, νὰ εἰρηνοποιηθῇ ἀμέσως ἡ νῆσος, ἀφ' οὗ ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτῆς εἶνε κατὰ τὸ παρὸν ἀδύνατος.

Πρεσβυς Βουρε (πρὸς τὸν μαρκήσιον Μουτιέ). Ζητῶ τὴν ἄδειαν ἵνα ὑπομνήσω εἰς τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα τὰς περὶ τῆς τελευταίας ἐν Κρήτῃ μάχης εἰδήσεις.

Μουτιε (πρὸς τὸν Βούλγαρην). Τῷ ὄντι, Κύριε Πρόεδρε, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνεχώρουν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦλθεν ἐκεῖ ἡ εἴδησις ὅτι οἱ Κρῆτες ὑπέστησαν μεγάλην ἧτταν, ὅτι ἀπώλεσαν 700 ἄνδρας καὶ 1200 αἰχμαλώτους· πῶς θέλετε λοιπὸν νὰ ἀνθέξωσιν; Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἤθελον νὰ τοὺς κτυπήσωσιν, ἀλλ' ἔπεμψαν ἔκτακτον ἐπίτροπον ὅπως συμβιβάσῃ τὰ πράγματα. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ὑποκινοῦντες αὐτοὺς τοὺς ὤθησαν ὅπως ἐπιτεθῶσι πρῶτοι κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ματαιωθῇ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ.

Βουλγαρης. Ἂς μοὶ ἐπιτρέψῃ ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης νὰ τῇ παρατηρήσω ὅτι, καθ' ἃς ἔχομεν ἡμεῖς πληροφορίας, οἱ Κρῆτες ἐπετέθησαν ἐρεθισθέντες μᾶλλον ἐκ τῶν ρικωδῶν σφαγῶν καὶ βεβηλώσεων, τὰς ὁποίας διέπραξαν οἱ Τοῦρκοι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ῥεθύμνου καὶ Ἡρακλείου. Ἡ διήγησις τοιούτων ἀπαισίων καὶ ἀναξίων τῆς ἀνθρωπότητος σκηνῶν τοσοῦτον διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Κρητῶν, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ κρατήσωσιν ἑαυτούς, καὶ νὰ παραμένωσι θεαταὶ τῆς σφαγῆς τῶν γυναικῶν

καὶ τῶν τέκνων των, τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς πυρπολήσεως τῶν χωρίων των, τῆς βεβηλώσεως τῶν ναῶν των, ἐπροτίμησαν νὰ ριφθῶσιν εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, καὶ ἢ νὰ σώσωσι τὴν πατρίδα των, ἢ νὰ ἀποθάνωσι. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν διαθρυληθεῖσαν νίκην τῶν ὀθωμανῶν, καθ' ἣν ἔπεσαν δῆθεν 700 Κρῆτες, ζητῶ τὴν ἄδειαν νὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος εἰς τοῦτο: μήπως ἐγένετο σύγχυσις μεταξὺ σφαγῆς καὶ μάχης, καὶ τὰ θύματα τῶν σφαγῶν παρεστάθησαν ἐπίτηδες ὡς πεσόντες πολεμισταί; Πῶς θέλετε λοιπὸν ἐνώπιον τοιούτων ἀνοσιουργημάτων νὰ δυνηθῇ τις νὰ καταστείλῃ τὸ αἴσθημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον τοσοῦτοι δεσμοὶ συνδέουσιν ἀδιαρρήκτως μετὰ τῶν Κρητῶν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγῶνος, ἐκ τοῦ ὁμοφύλου, καὶ ἐκ τῆς γειτονείας; Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, βλέπομεν ὅτι ξένων λαῶν τὸ αἴσθημα καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξηγέρθησαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰς βαθμὸν ἀπερίγραπτον. Αἱ κυβερνήσεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἦσαν κατ' ἀρχὰς δυσμενεῖς, ἀλλὰ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου δὲν ἐβράδυναν νὰ βοηθήσωσι τὸν ἀγῶνά μας διὰ τῆς συστάσεως ἐπιτροπῶν, διὰ τῆς ἀποστολῆς ὅπλων, πολεμεφοδίων, τροφῶν, καὶ ἀνδρῶν ἔτι, πολλοὶ τῶν ὁποίων ζῶσιν εἰσέτι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἂν λοιπὸν *ξένοι λαοί*, καὶ μακρὰν εὑρισκόμενοι, ἔπραξαν τόσα ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ, πῶς θέλετε νὰ μείνῃ ἀνάλγητος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος προκειμένου περὶ λαοῦ ὁμοφύλου καὶ γείτονος; Ἀφ' ἑτέρου ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι Σύνταγμα λίαν φιλελεύθερον κατ' οὐδὲν κωλῦον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου καὶ τὴν ἐλευθέραν ἔκφρασιν τῆς κοινῆς γνώμης. Εἰς τοιαύτην θέσιν εὑρισκομένη ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλο εἰμὴ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ὅπως μὴ συμβῶσιν ὑπερβάσεις τῶν ὁρίων τοῦ Νόμου. Κατὰ τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔπραξε καὶ θέλει ἐξακολουθεῖ νὰ πράττῃ τὸ καθῆκόν της, ἐντὸς δὲ τοῦ κύκλου τούτου, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξέλθωμεν, θέλω ἔχει ὑπ' ὄψιν τὰς συμβουλὰς εὐεργέτιδος Δυνάμεως ὁποία ἡ Γαλλία, εὐχαριστῶ δὲ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα διὰ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸν φιλικὸν τρόπον, δι' ὧν μοὶ ἀνεκοίνωσε τὰς συμβουλὰς ταύτας.

Μουτιε. Δὲν θέλω λείψει νὰ ἐκθέσω εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὅλας τὰς παρατηρήσεις τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ὑπόσχομαι μάλιστα νὰ τὸ πράξω εἰς τρόπον εὐνοϊκὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καί τοι δὲν πιστεύω νὰ μεταβληθῇ ἐπὶ τῆς προκειμένης περιστάσεως ἡ ὡρισμένη πολιτική.

Βουγαρις. Εὐγνωμονῶ διὰ τὴν καλὴν ταύτην διάθεσιν τῆς Ἐξοχότητός Σας, προσθέτω δὲ τὴν παράκλησιν ἵνα, σὺν τῇ ἐκθέσει τῶν σκέψεων καὶ παρατηρήσεών μου, καθικετεύσητε τὴν Μεγαλειότητά του ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ τὴν κραταιὰν ὑπερασπίσιν του εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαὸν τῆς Κρήτης, τοῦ ὁποίου τὰ δεινοπαθήματα συγκινοῦσι πᾶσαν εὐγενῆ καρδίαν.

Μουτιε. Διαβεβαιῶ ὑμᾶς, Κύριε Πρόεδρε, ὅτι δὲν θέλω λείψει νὰ πράξω τοῦτο, καὶ μεσολαβήσω μάλιστα ὅπως μὴ τραχυνθῶσιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας αἱ μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεις. Δὲν μοὶ μένει ἤδη εἰμὴ νὰ συγχαρῶ καὶ πάλιν ἐμαυτὸν διότι ἠτύχησα νὰ γνωρίσω προσωπικῶς πολιτικὸν ἄνδρα τοσοῦτον διακεκριμένον.

Βουγαρις. Λογίζομαι καὶ ἐγὼ εὐτυχής, λαβὼν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, καὶ εὔχομαι αὐτῇ αἴσιον πλοῦν καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν.

ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ

Α'.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ὡς ἐκ τοῦ εἴδους της οὐδὲ πλοῦτον καὶ ποικιλίαν μεγάλην δύναται νὰ ἔχῃ, οὐδ' ὑψηλόν τινα σκοπὸν φαίνεται ἐπιδιώκουσα, ἀλλὰ μόνον τὴν ταπεινὴν θεραπείαν τοῦ ἀνθρωπίνου στομάχου. Ὡς διεθνὴς θὰ ἠδύνατο νὰ παρασχῇ τοῖς ἐθνογράφοις τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσωσι συγκριτικῶς τὴν μαγειρολογίαν τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Ἡ ἐνταῦθα ὀργανωθεῖσα ἔκθεσις τιτλοφορεῖται μὲν διεθνής, ἀλλ' ἡ γεωγραφικὴ αὐτῆς περιφέρεια μόλις περιλαμβάνει ὀλίγην Ὁλλανδίαν, ὀλίγην Ῥωσίαν καὶ τμῆμα τῆς Αὐστρίας· περιορίζεται λοιπὸν κυρίως εἰς γερμανικὴν ἔκθεσιν καὶ μάλιστα Σαξονικήν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ καθ' ὅλα μετρία γερμανικὴ τέχνη τοῦ μαγειρείου, ἐν Σαξονίᾳ διατελεῖ εἰς ἔτι μετριωτέραν κατάστασιν, καὶ τὰ σατυρικὰ φύλλα ὁσάκις σκώπτουσι τὰς μαγειρικὰς γνώσεις τῶν οἰκοδεσποινῶν, λαμβάνουσιν ὡς ὑποδείγματα τύπους Σαξονίδων. Ἐν τούτοις, ἡ ἔκθεσις αὕτη δὲν εἶν' ἐστερημένη ἐνδιαφέροντος, ἰδίᾳ διὰ τοὺς ξένους, ὡς χαρακτηριστικὴ τῶν ἠθῶν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, καὶ ὑπὸ καλαισθητικὴν δ' ἔποψιν, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ μαγειρικὴ εἶνε ἡ καλλιτεχνία τῆς γεύσεως, δὲν εἶνε ἀξιοκαταφρόνητος.

*

Ἡ ἔκθεσις ὠργανώθη ὑπὸ ἐπιτροπῆς συγκροτηθείσης ἐξ ἐπιφανῶν ἐν Λειψίᾳ ἀνδρῶν καὶ προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως, ἐτέθη δ' ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλίσσης τῆς Σαξονίας Καρόλας. Τόπος αὐτῆς ἐξελέγη τὸ *Κρυστάλλινον Παλάτιον*, εὐρύτατον οἴκημα χρησιμεῦον συνήθως εἰς δημοσίους χοροὺς καὶ θεάματα, φέρον δὲ εἰς δικαιολογίαν τοῦ ὑψηλοῦ του τίτλου οὐδὲν ἄλλο κρυστάλλινον ἢ εὐαρίθμους καθρέπτας. Διάρκεια τῆς ἐκθέσεως ὡρίσθη πενθήμερος: 27—31 Ἰανουαρίου, διότι ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν τὰ ἐκθέματα δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πλέον. Καὶ ἡ ἐπὶ πενθήμερον δὲ διατήρησις τινῶν ἐξ αὐτῶν ἀπῄτησε τὴν χρῆσιν εἰδικῶν μέσων. Ἐπὶ τῇ τελετῇ τῆς ἐνάρξεως ἀφίκετο ἐκ Δρέσδης τὸ βασιλικὸν ζεῦγος τῆς Σαξονίας καὶ ἡ πόλις ἐκοσμήθη διὰ σημαιῶν ἐπὶ τῇ βασιλικῇ ἐπισκέψει.

Ἐπειδὴ τὸ οἴκημα τῆς ἐκθέσεως εἶνε πλουσίως φωταγωγημένον δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς καὶ πλήθους λαμπτήρων φωταερίου, ἐπωφελήθησαν τούτου ὅπως παρατείνωσι τὰς ὥρας τῆς ἐπισκέψεως μέχρι τῆς δεκάτης νυκτερινῆς, ἀλλὰ καὶ πάλιν τόση ἦτο ἡ συρροή, ὥστε πλέον ἢ ἅπαξ ἡ ἀστυνομία ἐπεμβᾶσα ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ ἐπὶ ὥραν τὴν εἴσοδον ἐκ φόβου μὴ συμβῇ τι ἀπευκταῖον ἐκ τοῦ συνωστισμοῦ. Ἐπεσκέφθην τρὶς καὶ τετράκις τὴν ἔκθεσιν, ἀλλ' ἡ ἐν νυκτὶ θέα αὐτῆς ἦτο πολὺ ὑπερτέρα τῆς ἐν ἡμέρᾳ, ἄλλως δ' ἠραιοῦτο τὸ πλῆθος πρὸς τὸ τέρμα τῆς ἡμέρας, διότι οἱ Γερμανοὶ κοιμῶνται μὲ τὰς ὄρνιθας, καὶ ἀνετώτερον ἠδυνάμην τότε νὰ περιεργασθῶ τὰ διάφορα ἐκθέματα.

*

Ἡ ἔκθεσις φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς κυρίως τρόφιμα καὶ παρεσκευασμένα ἐδέσματα, ἀλλὰ περιέλαβε καὶ πάντα τὰ συναφῆ καὶ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν μαγειρικήν. Οὕτως ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὰς ἰσογείους στοὰς τοῦ καταστήματος εὑρίσκει τὸ πρῶτον παντοειδεῖς μηχανάς. Τούτων τινὲς μὲν εἶνε μικραὶ χειροκίνητοι καὶ προορισμὸν ἔχουσι νὰ καθαρίζωσι γεώμηλα, ν' ἀκονίζωσι μαχαίρας κλπ. Ἕτεραι δὲ πολύπλοκοι καὶ μεγάλαι, ὧν ἔνιαι καὶ διὰ φωταερίου κινούμεναι σκοποῦσι τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ οἰκονομικῶν ἅμα μερίδων φαγητῶν. Τμῆμα τῆς ἐκθέσεως ἔχον εὐγενῆ καὶ ὑψηλότερον σκοπὸν ἀποτελεῖται ἐκ τοιούτων σιδηροτεύκτων μαγειρείων. Ὁ σκοπὸς δ' ὃν ἐπιδιώκουσι εἶνε ὁ ἑξῆς: διὰ τῆς λειτουργίας μηχανῶν μαγειρικῶν, ὧν ἡ θέρμανσις καὶ ἡ ὑπηρεσία στοιχίζει ἐλάχιστον, νὰ κατορθωθῇ ὥστε νὰ παρασκευάζωνται φαγητὰ προσιτὰ καὶ τοῖς μᾶλλον ἀπόροις. Ἐν Λειψίᾳ ὑπάρχουσιν ἤδη *λαοτροφεῖα*, ἂν δύνατάι τις νὰ ὀνομάσῃ οὕτω τὰ μεγάλα μαγειρεῖα, ἐν οἷς καὶ ὁ πενέστατος ἐργάτης, ὅταν τὸ θερμόμετρον κατέρχεται πολλοὺς βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν, δύναται νὰ θερμανθῇ διὰ πινακίου ζωμοῦ καὶ κρέατος ἀντὶ εὐτελοῦς τιμήματος 10—15 λεπτῶν. Καὶ σωματεῖα δὲ εἰδικὰ ἐργάζονται καὶ ἄνδρες διαπρεπεῖς μελετῶσι τὸ ζήτημα, τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ζήτημα πῶς νὰ κατορθωθῇ ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων νὰ πεινᾷ, πῶς νὰ βελτιωθῇ ἡ δίαιτα τῶν πενεστάτων, τιθεμένου ὅτι ἡ δίαιτα τοῦ στομάχου τὰ μάλα ἐπιδρᾷ καὶ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ταπεινῆς αὐτοῦ θέσεως ἐξυψοῦται συνδυάζον τὴν φιλανθρωπίαν μετὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, διότι συμφέρον τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας εἶνε νὰ μὴ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι πεινῶντες, οἵτινες δύνανται εὐκολώτερον νὰ κινηθῶσιν εἰς ἔγκλημα, νὰ μὴ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι κακῶς διατρεφόμενοι, οἵτινες δύνανται νὰ γείνωσι πρωτουργοὶ ἐπιδημικῶν νόσων.

Παρ' ἡμῖν ἡ πενία δὲν εἶνε ὁποία ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις ταύταις ἀρκτικαῖς χώραις· οὐδὲν ἧττον ἡ θέα τῶν εὐφυῶν αὐτῶν μηχανημάτων ἅτινα παρέχουσι χιλίας μερίδας φαγητοῦ ἀντὶ εὐτελεστάτης δαπάνης θερμάνσεως παρέχει τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἕλληνα ἐπισκέπτην νὰ σκεφθῇ ὅτι δύο καὶ τρία οὕτω κατηρτισμένα *λαοτροφεῖα* θὰ ἐλειτούργουν ἐπωφελῶς καὶ διὰ τὸν πτωχὸν πληθυσμὸν καὶ διὰ τοὺς ἱδρυτὰς αὐτῶν ἐν Ἀθήναις. Ἴσως μάλιστα πρώτη ἡ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων Παίδων θὰ ἠδύνατο νὰ συστήσῃ χάριν τῶν προστατευομένων της ἀτυχῶν πλασμάτων τοιοῦτο οἰκονομικὸν συσσίτιον. Ἡ ἐπιτυχία του εἶνε ἐξησφαλισμένη καὶ θὰ ἐγίνετο λαμπρὰ ἀρχή, ἥτις θὰ εὕρισκε μιμητάς.

Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις μεταχειρίζεται τοιαῦτα οἰκονομικὰ μαγειρεῖα καὶ διὰ τὸν στρατόν. Ἴσως θὰ εἴπωσί τινες ὅτι ἡ καύσιμος ὕλη ἐνταῦθα πολὺ ὑπερτετιμημένη, ἐξαναγκάζει εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τοιούτων μηχανημάτων, ἅτινα παρ' ἡμῖν εἶνε περιττά. Δέν μοι εἶνε δυνατὸν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ προχείρου νὰ συγκρίνω τὴν δαπάνην, ἀλλὰ τοῦτο δύναμαι εὐθὺς νὰ εἴπω ὅτι εἶνε τόσῳ μυθωδῶς μικρά, ὥστε δὲν δύναται νὰ μὴ συμφέρῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἄλλως τε ἡ οἰκονομία δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν θέρμανσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στερεότητα τῶν σκευῶν καὶ εἰς τὸν συνδυασμὸν αὐτῶν, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀπαιτῆται προσωπικὸν ὑπηρεσίας, οὔτε χῶρος πολύς κλπ.

*

Πλῆθος ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων συνωθεῖται πέριξ μεγάλου καὶ πολυπλόκου μηχανήματος. Τῶν θεωμένων αἱ μορφαὶ ἀπαστράπτουσιν ἐκ χαρᾶς, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν προσηλοῦνται ἐν ἐκστάσει καὶ τὰ χείλη των συσπῶνται ἀπολαυστικώτατα. Τί τὸ προσελκύον πάντας; Τί τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ;

Τρία πράγματα οἱ Γερμανοὶ ἐν γένει ἀγαπῶσιν ὑπερβαλλόντως: τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον, τὰ φιλήματα καὶ... τὰ λουκάνικα. Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ μαντεύσῃ τις περὶ τίνος πρόκειται ἐν μαγειρικῇ ἐκθέσει.

Ἐντὸς παμμεγίστου μεταλλίνου δίσκου ῥοδόχροα ἁπλοῦνται χοιρείου κρέατος τμήματα. Μάχαιραι πολλαὶ τοξοειδεῖς καὶ παραλλήλως συντεθειμέναι ταλαντεύονται ἐπ' αὐτοῦ ἐν εἴδει παιδικοῦ λίκνου διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀεριόφωτος καὶ λειαίνουσι καὶ ἀπαλύνουσι τὸ κρέας. Ὅταν δὲ τοῦτο καταστῇ ἕτοιμον, διοχετεύεται διὰ πλατυστόμου σωλῆνος καὶ ἀντικαθίσταται διὰ νέας μερίδος. Εἰς τὸ πέρας τοῦ μαγικοῦ τούτου σωλῆνος τελεῖται ἀληθὴς ἀποκάλυψις διὰ τοὺς γερμανικοὺς στομάχους! Ὁποία ποίησις, ὁποία καλλιτεχνικὴ δημιουργία! Ἐκεῖθεν ἐξέρχεται ἕτοιμον, νωπόν, ἁβρὸν ὡς νεογέννητον βρέφος τὸ πολυφίλητον λουκάνικον καὶ πίπτει ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος ἵνα λουσθῇ καὶ μεταβιβασθῇ ἐκεῖθεν μεταξὺ δύο τεμαχίων ἄρτου εἰς τὰ ῥοδαλὰ χείλη χρυσοκόμου Τευτονίδος!...

Οἱ μὴ γνωρίσαντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Γερμανίαν νομίζουσι ταῦτα ὑπερβολάς. Ἀλλ' οἱ παραστάντες μάρτυρες τῆς λιτανείας, ἥτις τελεῖται κατὰ σάββατον ἑσπέρας ἐν τοῖς ἁλαντοποιείοις, οἱ ἰδόντες στεφάνους ἐξ ἁλάντων προσφερομένους ἐν τῷ θεάτρῳ εἰς καλλιτέχνας θαυμαστούς, θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀτέχνως καὶ πενιχρότατα σκιαγραφῶ τὴν ἀλήθειαν.

*

Διέρχομαι γοργῷ βήματι τὸ τμῆμα τῶν κρεοπωλείων. Τὰ λευκάζοντα ἐκ τοῦ λίπους σφάγια, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρόβατα καὶ μόσχοι, ἀνηρτημένα παραλλήλως εἰς μακρὰν σειράν, ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ στοὰν κ' ἐξ ἀποστάσεως προσομοιάζουσι λιθίνους στύλους. Τὴν μονότονον σειρὰν διακόπτουσι γιγάντειοι κορμοὶ βοῶν κατ' ἀποστάσεις, χοῖροι δέ τινες ἀξιοῦνται νὰ παρίστανται ἐκδεδαρμένοι μὲν ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνηρτημένοι ὡς κατάδικοι. Στηρίζονται ἐπὶ τῶν τεσσάρων αὐτῶν ποδῶν ὡς σάρκινα ἀγάλματα —ἐμβλήματα τῆς εὐτυχίας!

Ὀρεκτικώτατα τὴν θέαν παρίστανται αἱ συλλογαὶ τῶν παντοειδῶν ἁλάντων, χοιρομηρίων καὶ ἄλλων παστῶν κρεάτων. Τινὰ δὲ καὶ καλλιτεχνικώτατα συμπλέκονται ἐν εἴδει στεφάνων καὶ ἀνθοδεσμῶν, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν αὐτῶν τεχνικωτάτη ἀκωκὴ μαχαίρας ἐχάραξε γλυπτικῆς ποικίλματα καὶ εὐγενείας σήματα καὶ στίχους ποιητῶν.

Αἱ συλλογαὶ θηραμάτων, τετραπόδων καὶ πτηνῶν οὐδὲν παρέχουσι τὸ ἐνδιαφέρον. Τοὐναντίον τὰ δείγματα τῶν γερμανικῶν τυρῶν καίτοι ἐντὸς ὑελοφράκτων ἑρμαρίων ἐκτεθειμένα ἀποστέλλουσιν ἐξ ἀποστάσεως τὰς ἐπιδημικὰς αὐτῶν ἀναθυμιάσεις. Ὁ ἔχων δὲ τὸν ἠρωϊσμὸν ἐκ τοῦ πλησίον νὰ περιεργασθῇ διὰ τοῦ βλέμματος τὰ εὐρωτιῶντα ἐκεῖνα καὶ τελματώδη ἀποβράσματα τῆς γερμανικῆς τυροποιίας, αἰσθάνεται ἀηδίαν οὐχὶ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἠδύνατό ποτε νὰ τὰ ἐγγίσῃ διὰ τῶν χειλέων, ἀλλ' ἐπὶ τῷ φόβῳ μή ποτε τὰ ἐπάτει διὰ τοῦ ποδὸς κ' ἐρρύπαινε τὸ ὑπόδημά του.

*

Ἀλμυρὰ θαλάσσης αὔρα προσπνέει ἐντεῦθεν καὶ μὲ προσελκύει μεθύοντα ἐκ τῆς προσφιλοῦς ἀναμνήσεως τῆς πατρίδος μου.

Εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ θαλασσίου ἀρώματος, ὅπερ ἀποπνέουσιν οἱ ἐκτεθειμένοι ἰχθῦς, φίλτατα πρόσωπα ἀπόντων μὲ περιεστοίχισαν, γλυκύταται ἀναμνήσεις μακρυναὶ ἀνεπτερώθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, κ' ἐλησμόνησα πρὸς στιγμὴν τὴν πραγματικότητα τοῦ παρόντος. Ὁ ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐρχόμενος νὰ διέλθῃ ἔτη τινὰ νοσταλγεῖ ἐπίσης καὶ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν θάλασσαν. Τὰ δύο ταῦτα συνδέονται ἐν τοῖς πόθοις του, ἴσως διότι θάλασσαν διῆλθε ἵνα ξενιτευθῇ καὶ θάλασσαν θὰ διέλθῃ ἵνα παλινοστήσῃ. Καὶ ὅταν κατέρχεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα δύο χαρὰς αἰσθάνεται: τὴν πρώτην ὅταν ἐκπλεύσῃ πρὸς τὴν Μεσόγειον, καὶ τὴν δευτέραν ὅταν πατήσῃ ἐπὶ ἑλληνίδος γῆς.

Ἰσχυρὸν κῦμα, οὐχὶ θαλάσσης, ἀλλὰ διαγκωνιζομένων ἀνθρώπων μὲ παρασύρει ἀπὸ τῶν σκέψεων τούτων, δι' ἃς ἀληθῶς δὲν ἦτο κατάλληλος ὁ τόπος, καὶ μὲ φέρει πρὸ τῶν ἐκτεθειμένων ἰχθύων. Ταλαίπωροι κάτοικοι τοῦ Ἀτλαντικοῦ, πελώριοι τὸ σῶμα καὶ τινες παράδοξοι τὴν μορφὴν καὶ τὰ χρώματα παμποίκιλοι ἁπλοῦνται ἑκτάδην ἐπὶ εὐρυτάτου δαπέδου. Περαιτέρω ἄλλοι διάφοροι τὴν μορφὴν καὶ τὴν περιβολὴν ἀντιπροσωπεύουσιν ἄλλας θαλάσσας, τὴν Βαλτικήν, τὴν Κασπίαν καὶ τὴν Μεσόγειον. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἀναγνωρίζω τινὰς προσφιλεῖς κεφάλους, ὀρφοὺς καὶ συναγρίδας. Αἱ ἀναμνήσεις μου ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῶν περιορίζονται πλέον εἰς καθαρῶς γαστρονομικὰς καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰσθάνομαι τὴν διάθεσιν νὰ εἴπω μετὰ τοῦ μεσολογγίτου ψαρᾶ τὸ ἐκφραστικὸν τετράστιχον τοῦ Παλαμᾶ:

Ὅλα τῆς ἄνοιξης τὰ κάλλη,
Ὅλα τὰ στέλνω 'ς τὸ καλό,
Μπροστὰ 'σὲ φρέσκο, παχουλό,
Μεσολογγίτικο πετάλι!

*

Ἐκτὸς τῶν νεκρῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, ὑπάρχουσι πολλοὶ ποτάμιοι ζῶντανοὶ ἐντὸς ὑελοφράκτων δεξαμενῶν, καὶ ἐκτὸς τῶν ἰχθύων πολλὰ μαλάκια καὶ ὀστρακόδερμα περιφέρονται καὶ

συμπλέκονται ἀπελπιστικῶς ἐν κρυσταλλίναις εἱρκταῖς. Ἰδιαιτέρως θέλγουσι μικραί τινες λίμναι μετὰ πιδάκων, τὰς ὄχθας ἔχουσαι πεπλασμένας ὡς φυσικὰς ἐκ πηλοῦ· ὑπὲρ πάντα δ' ἐξέχει ὀγκώδης ἀργιλλόπλαστος βράχος ἐν ὕδατι τεθεμελιωμένος, κοῖλος δ' ἔνδον μέχρι τῆς κορυφῆς καὶ πλήρης ὕδατος. Διὰ μυρίων ὑελοσκεπῶν σχισμῶν ἐν τοῖς μυχοῖς αὐτοῦ ἀποκαλύπτεται κόσμος ὅλος θαλάσσιος: καὶ ἰχθῦς καὶ κοράλλια καὶ φύκη καὶ ὄστρακα παντοδαπά, ὡς ἂν ἦτο ἀληθὴς βράχος ἐν τῷ βάθει τοῦ πόντου.

Ρίπτω ἓν βλέμμα γοργὸν ἐπὶ τῶν ἁλιπάστων ἰχθύων, ὧν ἡ δριμεῖα ὀσμὴ προκαλεῖ πταρμούς, καὶ ἵσταμαι μεμαγευμένος πρὸ τῶν γιγαντιαίων ἐκ κρυσταλλώδους τεχνητοῦ πάγου ὀβελίσκων. Ὑπὸ τὰς δαψιλεῖς ἀκτῖνας τῶν ἠλεκτρικῶν ἀστέρων οἱ ἐξ ἀπεσταγμένου ὕδατος πεπηγότες ὄγκοι ἀπαστράπτουσιν ὡς ἀληθεῖς ἀδαμάντινοι κολοσσοί, ἐνῷ τὰ ἐντὸς αὐτῶν συμπαγέντα ἄνθη, φυτά, ὄστρακα, ὀπωρικὰ κλπ. ὁμοιάζουσιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ψηφιδωτὰ ἐκ σαπφείρων, ῥουβινίων, σμαράγδων καὶ μυριοχρώμων βαρυτίμων λίθων.

Δὲν μ' ἐνδιαφέρουσι τὰ παντοειδῆ ἐρμάρια χρήσιμα πρὸς φύλαξιν κρεάτων καὶ ἰχθύων ἐν σταθερῶς κατεψυγμένῃ θερμοκρασίᾳ, ἐνῷ ἔξω τὸ θερμόμετρον δύναται ν' ἀνέρχηται ἀδιαφόρως 20—30 βαθμοὺς ὑπὲρ τὸ μηδέν.

Παρατρέχω τὰ ἐκ γαιανθράκων ἐκτισμένα τεχνικώτατα μαῦρα, οἱονεὶ βραχώδη, σπήλαια, καὶ καλύβας καὶ φθάνω εἰς τὸ τμῆμα τῶν ποτῶν. Οἱ σωροὶ τῶν φιαλῶν ἐνταῦθα εἶνε φιλοκάλως διεσκευασμένοι ἐν εἴδει πύργων, περιπτέρων, τροπαίων, ἀναθημάτων, καὶ τὸ βλέμμα εὐχαρίστως περιτρέχει τὴν ἄλλως μονότονον ταύτην γραμμήν. Πολλοὶ τῶν ἐκθετῶν παρίστανται ἢ ἀντιπροσωπεύονται καὶ ἀκούονται στεντόρεια κηρύγματα περὶ τῆς ποιότητος τῶν οἴνων καὶ τῶν πνευμάτων, τινὲς δὲ καὶ παρέχουσι πρὸς δοκιμὴν ἐπὶ πληρωμῇ. Τὸ πέρας τοῦ τμήματος τούτου εἶνε τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον· ἐκεῖ ἔχουσιν ἐγκαθιδρυθῇ τρία ζυθοπωλεῖα: τὸ πρῶτον εἶνέ τι κοινόν, τὸ δεύτερον ὅμως καὶ τὸ τρίτον προκαλοῦσιν ἄμετρον συρροήν. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων τὸ μὲν εἶνε γερμανορωσικόν, δηλαδὴ ἐκθέτει καὶ πωλεῖ ζῦθον γερμανικὸν ἀλλ' ἐν Πετρουπόλει κατασκευαζόμενον, τὸ δὲ εἶνε βαυαροτυρολικόν. Ἡ ἀπέριττος διασκευὴ τοῦ βαυαροτυρολικοῦ κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων γερμανικῶν ζυθοπωλείων, ἡ δι' ἐλάτων διακόσμησις αὐτοῦ, ἔτι δ' αἱ ἀρρενωπαὶ τυρολίδες, αἵτινες ὑπηρετοῦσιν ἐν αὐτῷ μὲ τὰ βελούδινα περιστήθια καὶ τοὺς ἐπικλινεῖς πίλους, ἀποτελοῦσι γραφικώτατον σύνολον πλῆρες ἀγροτικῆς χάριτος. Ἀλλ' εἰς ἀνταγωνισμὸν τὸ παραπλεύρως ἐγκαθιδρυμένον οὐδὲν ἄλλο ἔχει ἢ ὅ,τι ἀρκεῖ ὅπως χρεωκοπήσωσι πάντα τὰ γειτονικά: ὡραίαν ζυθοπώλιδα. Εἶνε Ρωσίς ἀβροτέρα ἢ ὁ ἀφρὸς τοῦ ζύθου, ὃν παρέχει τοῖς ἀμέτροις πελάταις: ξανθὴ καὶ γαλανή, κερδίζει πολὺ ἐκ τῆς ἐθνικῆς στολῆς τῆς πατρίδος της, ὅλης μεταξίνης, ἐρυθρᾶς καὶ κυανῆς, μετὰ χρυσῶν κροσσῶν.

Οἱ Γερμανοὶ φαίνονται πάντες γοητευμένοι ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ζύθου τῆς Ρωσίδος καὶ πλαταγοῦσιν ἡδυπαθῶς τὰ χείλη. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἡ κρίσις αὐτῶν εἶνε ἀμερόληπτος.

Ἔστρεφον τὸ βῆμα, ἵνα ἀνέλθω εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον, ὅτε ὁ κώδων ἐσήμανε τὴν δεκάτην καὶ οἱ φύλακες ἀνήγγειλαν ὅτι κλείει ἡ ἔκθεσις. Ἀνέβαλον λοιπὸν εἰς αὔριον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐπιλοίπων καὶ ἀπῆλθον συνωθούμενος, μὲ πλήρη γνώμην ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἐκθεμάτων, ὅσα εἶχον ἰδῇ, τὸ κάλλιστον ἦτο... ἡ Ρωσίς.

Δ'

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΚΤΗΤΟΥ

Φιλοφρόνως κληθεὶς ὅπως παραστῶ εἰς τὴν παράστασιν τοῦ «Φιλοκτήτου» δὲν ἐκωλύθην ἐκ τοῦ χειμῶνος ὅπως διατρέξω τὸν ἀληθῶς μακρὸν ἀπὸ Φρειβούργης εἰς Δαρμστάδην δρόμον, ἀντημείφθην δὲ δαψιλῶς διὰ τὸν κόπον μου, καθότι καὶ ἡ παράστασις τοῦ τόσον ἰδιορρύθμου καὶ δυσχεροῦς ἔργου ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἐπιτυχὴς καὶ ἡ ὑποδοχὴ τῶν διευθυνόντων τὰ κατ' αὐτὴν τὰ μάλα ἐγκάρδιος. Δὲν ἦσαν δὲ μικραὶ αἱ δυσχέρειαι ἃς ὤφειλον νὰ ὑπερβῶσι. Καὶ ἂν τοῦτο κατωρθώθη, πρωτίστως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ μεγάλου δουκός, οὐ μόνον τὴν λαμπρὰν ἡγεμονικὴν σκηνὴν καὶ τὴν πλουσίαν θεατρικὴν ἱματιοθήκην παρασχόντος, ἀλλὰ καὶ ἐπιτάξαντος ὅπως νέα ὅλως σκηνικὴ διακόσμησις ζωγραφηθῇ ἁρμόζουσα καὶ πρὸς τὸ κείμενον καὶ πρὸς τὰς νεωτάτας περὶ τῆς ἀττικῆς σκηνῆς ἐρεύνας τοῦ διδάκτορος Δαῖρπφελδ.

Ὁ ζῆλος τῶν διευθυνόντων τὰ τῆς παραστάσεως καὶ ἡ ἐνθουσιώδης συμμετοχὴ τῶν νεαρῶν ἠθοποιῶν, πάντων μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τοῦ ἐν Δαρμστάδῃ ἡγεμονικοῦ γυμνασίου, ἔτι δὲ καὶ τῆς ὀρχήστρας, ἣν ἀπετέλουν ἐπίσης 34 μαθηταί, ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ αὐτοῦ γυμνασίου, συνετέλεσαν ὅπως ἡ παράστασις οὐ μόνον ἀνελλιπὴς γένηται, ἀλλὰ καὶ αὐτόχρημα ἐξαίρετος.

Πάντα τὰ δρῶντα πρόσωπα εἶχον μελετήσῃ καὶ ἀπομνημονεύσῃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον, ὡς κείμενον δὲ τῆς παραστάσεως δὲν ἐχρησίμευσεν ἡ γνωστὴ μετάφρασις τοῦ Δέννερ,

ἀλλὰ νέα λαμπρὰ μετάφρασις τοῦ διδάκτορος Γ. Βένδτ, ὅστις κατώρθωσε διὰ σκοπίμου διαρρυθμίσεως τῶν μέτρων πρὸς τὴν γερμανικὴν καλαισθησίαν νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον προσιτώτερον εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ γερμανικοῦ κοινοῦ, ἐνῷ οὐδόλως ἐμείου τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τοῦ πρωτοτύπου. Ἡ νέα αὕτη μετάφρασις περιέχει πολλὰς γλωσσικὰς καλλονάς, εἰς δὲ τὰ μελοδραματικὰ μέρη εἶνε μᾶλλον ἐπιδεκτικὴ μουσικῆς συνοδίας.

Τὴν μουσικήν, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἔργον πρώτης τάξεως, συνέθεσαν δύο βαθεῖς γνώσται τοῦ κλασσικοῦ τρόπου: ὁ ἐν Καρλσρούῃ καθηγητὴς κ. Κέλλερ (τὸ μέρος τῆς ἅρπης κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἡρακλέους) καὶ ὁ ἐν Δαρμσταδῇ Δρ. Φ. Βένδερ (τὸ προανάκρουσμα, τὰς χορῳδίας καὶ τὸ λαμπρὸν ᾆσμα πρὸς τὸν ὕπνον: *Ὕπν' ὀδύνας ἀδαής.*)

Ἐγένετο δὲ ἐνταῦθα ἀπόπειρα ὅπως—διαφόρως ἢ κατὰ τὸν πολύφωνον τρόπον τοῦ Μενδελσῶνος Βαρθόλδη, τοῦ ὁποίου ἡ μουσικὴ ἐν τῇ *Ἀντιγόνῃ* π. χ. διὰ τῆς πολυφωνίας παραβλάπτει τὴν καταλῆψιν τοῦ κειμένου—οἱ χοροὶ συνοδεύωνται δι' ἁπλουστέρου μελοδραματικοῦ τρόπου καὶ καθιστῶνται οἱονεὶ λυρική τις ἀπαγγελία. Οὕτω δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους αὐτοῦ εἶχον ῥυθμισθῇ, καὶ μόνον τὴν σήμερον τοὺς ἐμπνευστοὺς αὐλοὺς ἀντικαθίστων ὄργανα ἔγχορδα. Ἡ δοκιμὴ αὕτη ἐπέτυχε τὰ μάλα, ἰδίᾳ δ' ἐν ταῖς χορῳδίαις; *Ὀρεστέρα παμβῶτι Γᾶ, μᾶτερ αὐτοῦ Διός(391)καὶ λόγῳ μὲν ἐξήκουσ', ὄπωπα δ' οὐ μάλα (676)* Ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἐν τῷ προμνησθέντι ᾄσματι πρὸς τὸν ὕπνον.

Ταῦτα πάντα εἶνε μαργαρῖται μουσικοί. Ἐπίσης δ' ἔζοχον μουσικὸν προϊὸν δέον νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ δι' ἅρπης συνοδεία τῶν λόγων τοῦ ἐπὶ τῶν νεφῶν Ἡρακλέους, ἥτις ἐξετελέσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ εἰδικοῦ διδασκάλου τῆς ἅρπης καὶ μέλους τῆς ἐν Δαρμστάδῃ ἡγεμονικῆς μουσικῆς.

Ἡ σκηνικὴ διευθέτησις ὑπὸ τῶν καθηγητῶν κκ. Βέκκερ, διευθυντοῦ τοῦ γυμνασίου, Στέδελ καὶ Δρος Λίντ γενομένη μετὰ βαθείας γνώσεως καὶ ἀκαμάτου ζήλου κατὰ τὸ καθαρῶς ἀρχαῖον καὶ μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, ἣν ἐντελής, οὕτω δὲ καὶ αὕτη συνετέλει ὅπως ἡ παράστασις καταστῇ ὑψίστη καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις.

Ὁ κ. Βέκκερ δὲν ἐφείσθη τοῦ κόπου διὰ 5 συνεχῶν μακρῶν ἄρθρων ἐν τῇ *Ἐφημερίδι τῆς Δαρμστάδης* νὰ καταστήσῃ τὸ κοινὸν ἐνήμερον ἐκ τῶν προτέρων τῶν μᾶλλον ἀξίων λόγου τοῦ δράματος *περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως τοῦ «Φιλοκτήτου» ἐπὶ συγχρόνου σκηνῆς* καὶ περὶ ἀρχαίας σκηνῆς σαφῶς καὶ περιληπτικῶς.

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς παραστάσεως αἱ θέσεις ἅπασαι εἶχον καταληφθῇ, οἱ δὲ ἀργότερον ἀφικόμενοι ξένοι ἀπέμειναν ὄρθοὶ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ. Ἐζητήθησαν δὲ τοσαῦτα εἰσιτήρια, ὥστε μόλις τέσσαρες ἐπανειλημμέναι παραστάσεις θὰ ἐπήρκουν ὅπως ἱκανοποιηθῶσι πάντες· θὰ ἐπαναληφθῇ ὅμως ἅπαξ ἔτι. Ἦτο λοιπὸν πυκνῶς πεπληρωμένον τὸ θέατρον καὶ σύμπασα ἡ αὐλὴ παρέστη εἰς τιμὴν τῆς παραστάσεως. Τὸ μακρὸν δραμα καὶ χάριν τῶν νεαρῶν ὑποκριτῶν καὶ χάριν τῶν θεατῶν εἶχε διαιρεθῇ εἰς δύο πράξεις.

Ἀπαραμίλλως ὡραῖον ἦτο τὸ θέαμα ὅταν ἀνεπετάσθη ἡ αὐλαία καὶ ἡ σκηνὴ ἐπληρώθη ὑπὸ νεαρῶν περικαλλῶν μορφῶν, ἐν ἀρχαίᾳ πολεμικῇ στολῇ. Πολλοὶ εἶχον καὶ τὴν φυσιογνωμίαν σχεδὸν ἑλληνικήν, καὶ ἐνδομύχως πάντες ἐφλέγοντο ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ὑποδυθῶσιν ἀξίως τὸ μέρος των.

Ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν ὁ ἀσθενὴς ἥρως Φιλοκτήτης (Κάρολος Χόϋλ) ἐπέτυχε τοσοῦτον ὥστ' ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔχει ἀπέναντί του δεδοκιμασμένον τεχνίτην, ἀλλὰ καὶ ὁ Νεοπτόλεμος (Φ.δ. Βάχτελ), ὁ Ὀδυσσεὺς (Κάρολος Βέκκερ) καὶ ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ (Χάνς Βίλκωβ) ὑπεκρίθησαν ἄριστα, ὅπερ ἐξηγεῖται ἐν μέρει ἐκ τούτου, ὅτι ἐπὶ τῆς διασήμου ἡγεμονικῆς σκηνῆς τῆς Δαρμσταδῆς ἀναβιβάζονται κατ' ἔτος ἀριστουργήματα τῆς δραματικῆς τέχνης, καὶ εἶνε αὕτη ἀληθὲς σχολεῖον ὑποκριτικῆς διὰ τὸ κοινόν.

Οἱ νεαροὶ ὑποκριταὶ πάντες ἀπεκόμισαν δαψιλεῖς ἐπευφημίας καὶ ἠδύναντο νὰ ὑπερηφανεύωνται ὅτι ἦσαν ἄξιοι αὐτῶν, διότι ἡ γενομένη παράστασις οὐ μόνον κατέστησε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμέραν ἑορτῆς διὰ τὸ γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ παρέσχε τρανὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐντελοῦς μορφώσεως ἣν παρέχουσιν τὰ ἐν Ἔσσῃ ἐκπαιδευτήρια.

Χαμόσυνος συνέλευσις ἦνου βραδύτερον ἐπὶ τὸ αὐτὸ μαθητάς, διδασκάλους καὶ πολλὰς τῆς πόλεως ἐξοχότητας. Κ' ἐκεῖ παρὰ τὸ ἀρρίζον ποτήριον ζύθου πολλὰ ὡραῖα καὶ ἀληθῆ συνεζητήθησαν, καὶ εἰς τὸ αἰωνίως ἀκμαῖον καὶ θάλλον πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως ἔπαινος καὶ θαυμασμὸς ἀπενεμήθη.

3 Φεβρουαρίου 1887.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΒΟΛΤΖ.

(Μετάφρ. Δ').

Ὁ μὴ ἐπωφεληθεὶς τὴν κατάλληλον στιγμὴν πρὸς κατασκευὴν τύχης, χάνει τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς του. Ἐὰν δὲ καταναλώσῃ τὸ ἕτερον ἥμισυ ζητῶν, δὲν θὰ εὕρῃ πλέον τὴν κατάλληλον στιγμήν.

Η ΟΣΦΡΗΣΙΣ ΠΑΡΑ ΤΑΙΣ ΓΥΝΑΙΞΙ

Πολλοὶ διισχυρίζονται, ὅτι ἀμφότερα τὰ φῦλα τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους εἶνε ἴσα κατά τε τὴν φυσικὴν καὶ διανοητικὴν δύναμιν, καθὼς καὶ κατὰ τὴν ὀξύτητα τῶν αἰσθήσεων. Τὸ δὲ τελευταῖον τοῦτο τόσῳ θεωρεῖται ἀναμφίλεκτον, ὥστε εἰς οὐδὲν σύγγραμμα φυσιολογίας ἀναγράφεται διαφορά τις. Ἐκ τῶν προτέρων θεωρεῖται ὡς ἀποδεδειγμένον. Ἐπιπόλαιος ὅμως ἔρευνα ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι κατὰ τὴν ὀξύτητα τῶν αἰσθήσεων ὑφίστανται διαφοραὶ μεταξὺ τῶν φύλων. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ αἴσθησι τῆς *ἀφῆς* εἶναι ἀναμφηρίστως εὐαισθητοτέρα παρὰ ταῖς γυναιξί, ἐν συνόλῳ λαμβανομέναις, ἢ παρὰ τοῖς ἀνδράσι· ἕνεκα τούτου καὶ ἐπιτυγχάνουσι ἐπὶ τοσούτῳ εἰς τὰς τῆς βελόνης ἐργασίας.

Κατὰ τὴν αἴσθησιν τῆς *ἀκοῆς* καὶ *ὁράσεως* φαίνονται ἴσα ἀμφότερα τὰ φῦλα. Κατὰ τὴν *γεῦσιν* ἀναδείκνυνται οἱ ἄνδρες μᾶλλον πεπροικισμένοι. Διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ εἰς τὴν μαγειρικὴν διαπρέπουσι σχεδὸν μόνον ἄνδρες. Σπανιώτατα βλέπομεν γυναῖκες διακρινούσας τοὺς καλοὺς οἴνους, ἂν δὲ ἀπαντῶσι καὶ γυναῖκες τινὲς λαίμαργοι, ὀλίγισταὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν συγκρίνονται πρὸς τοὺς ὀψομανεῖς ἄνδρας, τοὺς ἀρεσκομένους εἰς τὰ καλὰ φαγητά, ἀλλὰ μὴ καταχρωμένους αὐτῶν.

Ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως τῆς *ὀσφρήσεως* ἐγένοντο ἐσχάτως πειράματα ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τῶν κυρίων Νίκολς καὶ Βάλε, ὧν τ' ἀποτελέσματα ἐγνώρισαν εἰς ἅπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Οἱ δύο φυσιολόγοι ἐξέλεξαν οὐσίας τινὰς λίας ἀρωματικάς, ὡς αἰθερέλαιον καρυοφύλλων, ἀπόσταγμα σκορόδου, πρωσσικὸν ὀξύ, κυανοῦχον κάλι κτλ. Ὡρισμένη ποσότης ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ἀνεμίγη ἐν ὕδατι καὶ ἡτοιμάσθη σειρὰ φιαλῶν, ὧν ἡ μὲν πρώτη π.χ. περιεῖχε ἓν ἑκατοστὸν τοῦ γραμμαρίου ἀποστάγματος σκορόδου ἐν μιᾷ ὀκᾷ ὕδατος, ἡ δευτέρα κατὰ τὸ ἥμισυ ἀσθενεστέραν ποσότητα, ἡ τρίτη ἔτι ἀσθενεστέραν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ἐντελοῦς ἐξαλείψεως τῆς ὀσμῆς. Ὅτε ἡτοιμάσθησαν αἱ φιαλαι καὶ ἐσημειώθησαν κάτωθεν, ἀπὸ σκοποῦ ἀνεμίγησαν, προσεκαλεῖτο δ' ἕκαστος ἐκ τῶν ὀσφραινομένων νὰ θέσῃ ταύτας κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν σειρὰν συμφώνως τῇ ὀσμῇ ἣν ἠσθάνετο. Ἡ τοιαύτη διάταξις ἀπέδειξε μεγίστην διαφορὰν ὀσφρήσεως κατ' ἄτομα. Οὕτω εὑρέθησαν τρεῖς ἄνδρες δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι τὴν ὀσμὴν τοῦ πρωσσικοῦ ὀξέος ἐν ἀναμίξει 1 μέρους πρὸς 2,000,000 ὕδατος, ὅπερ ἀποτελεῖ ποσότητα ἐλαχίστην ἣν οὔτε χημικὴ ἀνάλυσις δύναται ν' ἀνεύρῃ. Τὸ περιεργότατον ὅμως ἀποτέλεσμα τῶν πειραμάτων εἶνε ὅτι ἀπεδείχθη μεγίστη καὶ τελεία διαφορὰ κατὰ τὴν ὄσφρησιν μεταξὺ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν. Διὰ τῶν πειραμάτων ἐγνώσθη ὅτι ἡ αἴσθησις τῆς ὀσφρήσεως εἰς τοὺς ἄνδρας εἶνε δὶς ὀξυτέρα ἢ εἰς τὰς γυναῖκας. Ὑπάρχει λοιπὸν γενικός τις νόμος ἀντιστρατευόμενος εἰς τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν ὅτι τῶν γυναικῶν ἡ ὀσφραντικὴ δύναμις εἶνε ἀνωτέρα τῆς τῶν ἀνδρῶν, διότι αὗται ἀρέσκονται εἰς τ' ἀρώματα. Ἡ μεγάλη προτίμησις τῶν ἀρωμάτων προέρχεται ἴσως, διότι αἰσθάνονται ὀλιγώτερον τῶν ἀνδρῶν τὴν ὀσμὴν καὶ ἐνοχλῶνται ὑπ' αὐτῶν ὀλιγώτερον.

Ἂς λάβωσι γνῶσιν τούτου αἱ καταχρώμεναι τῶν ἀρωμάτων γυναῖκες, αἱ ἀγνοοῦσαι βεβαίως κατὰ πόσον ἐνοχλοῦσι τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτάς. Αὗται πρέπει νὰ γνωρίζωσι τοῦ λοιποῦ ὅτι ἀρωματιζόμεναι, ἀρωματίζονται *δύο φορὰς* περισσότερον διὰ τὴν ῥῖνα τῶν ἀνδρῶν ἢ διὰ τὴν ἰδικήν των ὄσφρησιν.

Α.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Πολλοὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ ὕψιστα ἀξιώματα ὅπως οἱ καπνοδοχοκαθαρισταί, ἕρποντες δηλαδὴ καὶ διὰ σκιερῶν καὶ στενῶν μερῶν διερχόμενοι. Καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι ὅμως κατὰ τὴν δίοδον ταύτην *μαυρίζονται.*

—

Νομίζεις ὅτι προσέχουν εἰς σὲ καὶ σὲ τιμοῦν ἅπαντες καὶ ὅτι ἡ στέρησίς σου εἶνε σπουδαία! Ἀποθνήσκεις καὶ νομίζεις ὅτι θὰ χαλάσῃ ὁ κόσμος διότι θὰ λείψῃς! Πόσον ἀπατᾶσαι! Εὐθὺς μετὰ τὴν θανήν σου ὁ κόσμος ἐξακολουθεῖ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

—

Ἐπικινδυνωδέστατον τῶν μετάλλων εἶνε ὁ χάλυψ. Χρησιμεύει εἰς κατασκευὴν πυροβόλων καὶ *πενῶν.*

—

Πόσον δὲν εἶνε τὸ πρᾶγμα βλακῶδες! Θαπτομεν τὸν νεκρὸν βαθέως, ἐπιθέτομεν ἐπ' αὐτοῦ βαρὺν λίθον, ἐνίοτε καὶ ὁλόκληρον οἴκημα, καὶ εὐχόμεθα «Γαῖαν ἔχοις *ἐλαφράν*!...»

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Ρῶσσος στρατηγὸς Ἀλέξιος Τίλλο ἀνεκοίνωσεν ἐσχάτως εἰς τὸ ἐν Γόθᾳ γεωγραφικὸν γραφεῖον τοῦ J. Perthes παρατηρήσεις περὶ τοῦ μήκους τῶν μεγίστων ποταμῶν τοῦ κόσμου, αἵτινες ὅμως δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ὁμοίας τοῦ C. A. Klöden. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Τίλλο ὁ μέγιστος ποταμὸς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Μισισσιπῆς, ἔχων μῆκος 6750 χιλιομέτρων. Τούτῳ ἕπονται ὁ Νεῖλος, μήκους 6470 χι-

λιομέτρων, ὁ Τα—Κιάγκ 5083, ὁ Ἀμαζόνιος 4929, ὁ Γενισσεῖ 4750, ὁ Ἀμοὺρ 4700, ὁ Κόγκο 4640 καὶ ὁ Μὰκ Κέντζι 4615. Ἀλλὰ κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Κλαῖδεν, μέγιστος τῶν ποταμῶν εἶναι ὁ Νεῖλος, καὶ μετὰ τοῦτον τάσσεται ὁ Μισσισσιπῆς.

Ἀπὸ τοῦ ιστ' αἰῶνος ἐγένοντο, ἐν τῇ Εὐρώπῃ μόνῃ, πόλεμοι διακόσιοι ὀγδοήκοντα ἕξ· τούτων 44 συνεκροτήθησαν ἐπὶ προσαρτήσει χωρῶν, 22 ἐπὶ ἀρνήσει καταβολῆς φόρου, 24 ἐπὶ ἀντεκδικήσει, 8 ἐπὶ ὑπερασπίσει τιμῆς, 6 ἐπὶ διακανονίσει διαπραγματεύσεως, 41 ἐπὶ διαδοχῇ εἰς θρόνους, 30 ἐπὶ ὑποστηρίξει λαῶν συμμάχων, 25 ἐπὶ γειτονικαῖς διαφοραῖς, 5 ἐπὶ δυσχερείαις ἐμπορικαῖς, ἐπὶ τέλει δὲ 28 πόλεμοι ὑπῆρξαν θρησκευτικοὶ καὶ 55 ἐμφύλιοι.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1882 μέχρι τοῦ ἔτους 1885 (συμπεριλαμβανομένου) ἐγένοντο ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ 127 πυρκαϊαί, ὧν ἡ ζημία ὑπολογίζεται εἰς 942,740. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν τούτων ὑπερτερεῖ τὸ 1884 ὅπερ, ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ πολλοί, ἦτο ἀληθὲς ἔτος πυρκαϊῶν, ἀριθμοῦν πυρκαϊὰς 42 καὶ ζημίαν ἐξ αὐτῶν 759,000 δραχμῶν. Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο περιλαμβάνεται καὶ ἡ μεγάλη ζημία ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τῶν Ἀνακτόρων.

Ὁ τελευταῖον ἐν Βιέννῃ ἀποθανὼν ζωγράφος Φρειδερίκος Ἄμερλιγγ δὲν ἠρέσκετο ποσῶς νὰ ὁδηγῇ καὶ διδάσκῃ νέους ζωγράφους. Ἕνεκα τούτου εἷς καὶ μόνον ἀναφέρεται μαθητής του, ὁ Aigner. Ἡμέραν τινὰ εἰσῆλθε γυνὴ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του μετὰ τῆς θυγατρός της, φέρουσα τὴν συνήθη ἐνδυμασίαν καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ παραλάβῃ τὴν θυγατέρα της εἰς τὸ σπουδαστήριόν του πρὸς διδασκαλίαν. —Δὲν συνηθίζω νὰ δίδω μαθήματα, κυρία μου, τῇ εἶπε, δὲν χωνεύω καθόλου τὸ δασκαλῆκι. Ὅταν τῶχῃ κανεὶς νὰ γείνῃ μεγάλος ζωγράφος, θὰ γείνῃ καὶ χωρὶς δάσκαλο. Ἂν ὅμως ἡ κόρη σου θέλει νὰ ἔρχεται καὶ νὰ βλέπῃ ἢ καμμιὰ φορὰ καὶ νὰ δοκιμάσῃ νὰ ἐργασθῇ, ἂς ἔλθῃ, ἀλλὰ θὰ κάθηται ἐκεῖ κάτω σὲ μιὰ γωνιά. Σεῖς αἱ γυναῖκες φθάνετε μόνον μέχρι τῆς ἀγάπης τῆς τέχνης· δὲν πᾶτε παραπάνω.» Ἡ κόρη ἤρξατο λοιπὸν ἐρχομένη καθ' ἑκάστην μετὰ τῆς μητρός της, ἥτις ἔμενεν ὅλως ἄφωνος καὶ ἥσυχος πλέκουσα μεγάλας περικνημίδας, ὁ δὲ Ἄμερλιγγ οὔτε ἐγύριζε νὰ τὰς ἴδῃ. Ἡμέραν τινὰ ὅμως κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ ἀναπαυόμενος πρὸς στιγμὴν ἐπλησίασε τὴν γυναῖκα καὶ καθήμενος ἱππαστὶ ἐπί τινος ἕδρας ἤρξατο τὸν ἑξῆς διάλογον· «—Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, ἐλησμόνησα μέχρι σήμερον νὰ σᾶς ἐρωτήσω μὲ ποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶ; Εἴσθε ὑπανδρευμένη; —« Εἶμαι χήρα » — « Ἔχετε παιδιά; » — « Μόνον ἕνα υἱὸν καὶ αὐτὴν τὴν κόρην.» — « Ἔμπορος εἶνε ὁ υἱός σας ἢ ἐργάτης; » — « Ὄχι » — « Ὑπάλληλος;» « Ὅπως τὸ πάρῃ κανείς » — « Στρατιωτικός; — « Ὄχι, πάντοτε» — « Διάβολε, ἀφοῦ δὲν εἶνε ὑπάλληλος, οὔτε ἐργάτης, οὔτε ἔμπορος, οὔτε στρατιωτικός, τί εἶνε; » — « Βασιλεύς.». — Ὁ Ἄμερλιγγ ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει πρὸ ἑαυτοῦ παράφρονα. Τῇ στιγμῇ ὅμως ταύτῃ ἀναγγέλλεται ἡ μήτηρ τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ πριγκήπισσα Σοφία, εἰσέρχεται ἐντὸς καὶ ἅμα ἰδοῦσα τὴν γυναῖκα ἐν τῷ ἐργοστασίῳ, —« Μπά, καὶ σεῖς ἐδῶ;» ἀναφωνεῖ ἐναγκαλιζομένη αὐτήν, διότι ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο ἡ πριγκήπισσα Χριστίνα τῆς Σαξονίας, ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ἀλβέρτου.

Τίς κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν δὲν ἐξεσφενδόνησε διὰ τοῦ στόματος τοὐλάχιστον ἅπαξ, κατὰ τῶν τοίχων, τοῦ ὀρόφου ἢ τῶν παραθύρων τῶν αἰθουσῶν τοῦ σχολείου του βλῆμα μεμασσημένου χάρτου, ὅπως λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ αὐτὸ προσκολλώμενον ἐπ' αὐτοῦ ὡς μικρὸν ἐξοίδημα; Πάντες ἔκτοτε θὰ παρετήρησαν βεβαίως τὴν σκληρότητα ἣν ἀποκτᾷ ὁ μεμασσημένος χάρτης ἅμα ὡς ἀποξηρανθῇ. Τὴν ἰδιότητα ταύτην ζητήσασα ἐπιτυχῶς νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ ἡ βιομηχανία κατέστησε τὸν μεμασσημένον χάρτην ἀντικείμενον χρήσεων ποικιλωτάτων καὶ ἀναριθμήτων. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ πρωτογενὴς τρόπος τῆς στερεοποιήσεως ἐβελτιώθη καὶ ἀντὶ νὰ μασσῶσι τὸν χάρτην, ὅπερ θὰ ἦτον ἥκιστα πρακτικόν, ἐπικολλῶσι πολλὰ φύλλα ἐξ αὐτοῦ ἐπ' ἀλλήλων δι' ἀφθόνου ἀμύλου καὶ δεξτρίνης, συμπιέζουσιν εἶτα αὐτὰ δι' ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου, καὶ οὕτω κατασκευάζουσι ἀληθεῖς σανίδας, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιφάνεια εἶνε ἐντελῶς ἰσόμετρος, ἡ σκληρότης δ' ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν τῶν ἐκ πύξου κ' ἐξ ἐβένου σανίδων. Ἐνόσῳ ὁ χάρτης οὗτος εἶνε ὑγρός, δύναται παντοιοτρόπως νὰ μετασχηματισθῇ. Λαμβάνει σχήματα στυλοβάτου ποδὸς τραπέζης, βραχίονος ἀνακλίντρου, λαβῆς πυραύνου κτλ. Ἡ σκληροτάτη αὕτη οὐσία κατεργάζεται διὰ τοῦ πρίονος, τῆς ρίνης, τοῦ τόρνου, καὶ στιλβοῦται ἄριστα. Κατασκευάζονται ἐξ αὐτῆς σφαῖραι διαφόρων παιγνιδίων, κόκκοι κομβολογίων, μελανοδοχεῖα, κοσμηματοθῆκαι κτλ. Τὰ γνωστὰ ἐκ μελανῶν κόκκων ψέλλια, τὰ διὰ ψευδῶν λίθων περικόσμητα περιδέραια, αἱ καρφίδες, αἱ πόρπαι, τὰ ἄλλα παντοειδῆ κοσμήματα, ἅτινα φαίνονται ἡμῖν ὡς ἐκ γαγάτου λίθου ἢ πολυτίμου ξύλου πεποιημένα εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ τοῦ χάρτου τούτου. Τὰ ψέλλια ἐκεῖνα τὰ ἐξ ἡμιδιαφανῶν καὶ ὁπαλλίνων σφαιριδίων ἀποτελούμενα, ἅτινα φαίνονται ὡς ἀποτμηθέντα ἐκ βράχου ραβδωτὰς φέροντος ἀποχρώσεις, ἐκ μεμασσημένου χάρτου διὰ λευκοῦ βερνικίου προσκεκολλημένου εἰσὶ καὶ ταῦτα κατεσκευασμένα. Μεμασσημένος χάρτης εἶνε καὶ οἱ δίσκοι, οἱ λυχνοστάται, τὰ κιβωτίδια, αἱ μαργαροειδεῖς, ἐζωγραφημέναι καὶ ἐπικεχρυσωμέναι κοσμηματοθῆκαι, αἱ κοινῶς νομιζόμεναι ὡς ἰαπωνικὰ κομψοτεχνήματα. Ἀλλ' ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἡ χρῆσις τοῦ μεμασσημένου χάρτου εἶνε τόσον διαδεδομένη, ὥστε ἀδυνατοῦμεν ἐνταῦθα ν' ἀπαριθμήσωμεν τὰ πολυποίκιλα ἀντικείμενα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τὰ ἐξ αὐτοῦ κατασκευαζόμενα.

Ὁ πόλεμος εἶνε στοιχεῖον ἁρμονίας ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθέν. Ἄνευ τοῦ πολέμου ὁ κόσμος θὰ περιέπιπτεν εἰς σῆψιν καὶ θὰ ἀπώλλυτο ἐν τῷ ὑλισμῷ. (Στρατάρχης Μόλτκε).

Ὄχι, ὁ πόλεμος δὲν εἶνε στοιχεῖον ἁρμονίας ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθέν. Εἶνε ἔργον τοῦ διαβόλου. Ἐὰν διεγείρῃ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τὰς εὐγενεστάτας ἀρετάς, διεγείρει ὅμως καὶ τὰ ἀγριώτατα πάθη. (Ρίχτερ).

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1887 — 748.